Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelusuunnitelma 2026-2030

Kunnanhallitus **2.11.2026**

Valtuusto **pp.kk.2026**

Sisällys

Johdanto ... 3

1. Kuntatalous ... 10

1.1 Kunta ylläpitää tasapainoista taloutta ... 10

1.2 Kunta reagoi palvelutarpeen muutokseen ... 13

2. Sivistyksen -ja hyvinvoinnin palvelualueen palvelulinjaukset ... 14

2.1 Oppilaaksiottoalueita jatkossa yksi ... 14

2.2 Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköt ... 15

2.3 Joidenkin päiväkotien investointitarpeet poistetaan siirtämällä varhaiskasvatuksen tiloja koulujen yhteyteen ... 16

2.4 Oppilaille pyritään takaamaan mahdollisimman yhtenäinen koulupolku ... 18

2.5 Heinsuon koulu jatkaa 5-9 lk kouluna ... 19

2.6 Alkuluokkatoimintaa jatketaan resurssien käyttöä tehostamalla ... 20

2.7 Oppimisen tuen järjestämistä tehostetaan ... 23

2.8 5–6 luokan oppilaiden sijoittuminen nykymallin pohjalta jatkuu ... 24

2.9 Lukiokoulutusta tarjotaan lähikunnissa ... 27

2.10 Vesikansan oppilaiden yläkouluyhteistyötä jatketaan ... 29

2.11 Leasing-koulujen lunastamiseen valmistaudutaan ... 29

2.12 Lasten ja nuorten vapaa-aikapalvelujen toteuttamista jatketaan nykymallin pohjalta 31

2.13 Koululaiskuljetukset hyödyntävät ensisijaisesti kaikille avointa joukkoliikennettä 34

3. Elinvoiman palvelualue ... 36

3.1 Joukkoliikenteen ja Hoppa-palveluliikenteen yhteensovittamista jatketaan ... 36

3.2 Tukipalvelujen kehittämistyötä jatketaan ... 37

3.3 Kaavoitus ja tonttituotanto vastaa tonttikysyntään ... 39

3.4 Kunta tarjoaa käyttäjille terveelliset ja kustannustehokkaat tilat ... 41

4. Palvelusuunnitelmaan liittyvä valtuustoaloite ja toimenpidealoite ... 43

4.1 Keski-Hollolan elinvoima ja tulevaisuus -aloite ... 43

4.2 Kyläkoulustrategia- toimenpidealoite ... 45

Johdanto

Asiakirjan luonne

Palvelusuunnitelman tarkoituksena on luoda valtuustokauden yli vuoteen 2030 ulottuva kokonaisvaltainen palvelujen, investointien ja talouden yhteensovittava tarkastelu nykyisten perusopetusta koskevien erillispäätösten sijaan.

Palvelusuunnitelma ilmaisee valtuuston tavoitetilan ja toimii jatkovalmistelun, taloussuunnittelun ja palveluverkon lähtökohtana, mutta ei korvaa hallintosäännön mukaista erillistä päätöksentekoa eikä siirrä toimivaltaa valtuustolle.

Palvelusuunnitelma on kokonaissuunnitelma, missä osalla pohjaesityksen linjauksista on vaikutuksia toisiin linjauksiin. Mikäli valtuusto poistaa, muuttaa tai lisää suunnitelmaan linjauksia, niiden mahdollisia talousvaikutuksia arvioidaan tarvittaessa erillisessä lisätalousarviossa.

Asiakirjan valmistelu

Kunnanhallitus käynnisti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelusuunnitelman laadinnan päätöksellään 18.8.2025 § 197 hyväksymällä FCG Oy:n tarjouksen:

> Hollolan kunnan nykyisen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluverkkojen toimivuuden, tehokkuuden ja kattavuuden tarkastelu suhteessa palvelutarpeisiin ja kunnan talouden kantokykyyn sekä palveluverkkoon liittyvien mahdollisten puutteiden ja kehittämistarpeiden tunnistaminen. Tehtävänä on laatia analyysi kunnan väestö- ja talouskehityksestä sekä arvioida havaittujen muutosten vaikutuksia varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja näiden tukipalvelujen järjestämiseen.

Kunnanhallitus asetti samalla ohjausryhmän. Ohjausryhmän puheenjohtajaksi nimettiin kunnanhallituksen puheenjohtaja ja varapuheenjohtajaksi valtuuston puheenjohtaja sekä jäseniksi voimassa olevan valtuustokauden mukaiset valtuustoryhmien puheenjohtajat ja sivistys- ja hyvinvointivaliokunnan sekä elinvoimavaliokunnan puheenjohtajat. Ohjausryhmän varajäseninä toimivat varapuheenjohtajat. Sihteeriksi nimettiin hallinto- ja talousjohtaja (tai hänen nimeämä varahenkilö) ja kunnan johtoryhmälle annettiin läsnäolo- ja puheoikeus ohjausryhmän kokouksissa.

FCG Oy:n selvitys esiteltiin valtuustoseminaarissa 22.1.2026. Keskeisiä selvityksen havaintoja:

- Keskeinen muutos, mikä laajasti koskee koko kuntakenttää on syntyvyyden lasku ja lasten määrän vähenemä. Vuoteen 2032 kuntien perusopetuksessa on lähes -100 000 lasta vähemmän ja vastaava luku Hollolassa on lähes -600
- Lasten määrän väheneminen tarkoittaa pienissä kouluissa entistä enemmän muutaman oppilaan ryhmiä ja vuosiluokkien yhdistämisiä, joita ei voida pitää pedagogisesti järkevinä ja taloudellisesti kannattavina ratkaisuna.
- Alkuluokkatoiminnan jatkaminen supistuvien oppilasmäärien näkökulmasta johtaa tilanteisiin, jossa resurssointi on kohtuuttoman suurta suhteessa lapsimäärään. Jatkaminen edellyttäisi uudenlaista työnjakoa ja tehokkaampaa resurssointia.
- Nykyiset kuusi oppilaaksiottoaluetta estävät optimaalisen oppilaan ohjauksen ja myös kyläkoulujen tukemisen.
- Oppilasmäärien tasaaminen koulujen välillä tulee tehdä järkevällä ja oppilaiden yhtenäistä koulupolkua tukevalla tavalla.

- Hollolan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kustannukset ovat kokonaisuutena selvästi yli maan keskiarvon ja saman viiteryhmän kuntien vastaavien kustannusten e/lapsi.
- Koulurakennusten laajuustarkastelut osoittavat tehotonta tilankäyttöä ja tilojen ylikapasiteettia.
- Varhaiskasvatuksen ja koulujen investointitarpeet vuoteen 2036 ovat yhteensä 6,7 miljoonaa euroa.
- Sivistys- ja varhaiskasvatuspalveluiden osuus kunnan käyttötaloudesta on n. 75 %. Lasten määrän väheneminen vaikuttaa myös valtionosuuksia vähentäen. Valtionosuuksien laskennallinen muutos vuoteen 2032 on -1,7 miljoonaa euroa (ilman indeksikorotuksia)
- Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämisen kustannukset eivät laske samassa tahdissa kuin lasten määrä laskee vaan kustannussäästöt edellyttävät myös erillisiä toimenpiteitä kuten palveluverkon tarkastelua. Toimintakatteen vuotuinen ennakoitu kasvu ylittää verorahoituksen heikon vuotuisen kasvun. Tämä heikentää vuosikatetta ja yhdistettynä investointeihin lisää kunnan velkaantumista.
- Kunnan on tarkoituksenmukaista kohdentaa huomio oppilasvirtojen hallintaan ja oppilasmäärien tasaamiseen, resursseja säästävään opetuksen organisointiin ja oppilaiden opetussuunnitelmallisen jatkumon varmistamiseen

Kunnanhallitus käsitteli selvitystä 2.2.2026 § 20 ja sen pohjalta tehtyjä jatkovalmistelulinjauksia:

- Tarkastellaan oppilaaksiottoalueiden määrän vähentämistä yhdeksi
- Tarkastellaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tilankäytön tiivistämistä ja pienimpien yksiköiden (Herrala, Koulurinne) lakkauttamista
- Tarkastellaan joidenkin päiväkotien investointitarpeiden poistamista siirtämällä päivähoidon tiloja koulujen yhteyteen
- Tarkastellaan oppilaiden yhtenäisemmän koulupolun mahdollistamista
- Tarkastellaan Heinsuon koulun muodostamista 0-9 lk kouluksi, jolloin Salpakankaalle muodostuisi kaksi yhtenäiskoulua
- Tarkastellaan valmisteilla olevan erillisselvityksen pohjalta alkuluokkatoiminnan ja oppimisen tuen järjestämistä

Kunnanhallitus päätti 2.2.2026, että asia palautetaan jatkovalmisteluun, siten että sivistys- ja hyvinvointivaliokunta sekä elinvoimavaliokunta muodostaa esitykseen kantansa, jonka jälkeen kunnanhallitus jatkaa asian käsittelyä.

Elinvoimavaliokunta hyväksyi lausunnon 24.3.2026 § 50. Lausunnossa käsiteltiin pohjalinjausten vaikutuksia investointeihin ja investointitarpeisiin. Johtopäätös:

> Rakennusten nykyisten käyttöasteiden pohjalta on perustelua edetä valtuustoseminaarissa 22.1.2026 esitetyn mukaisesti. Suunnitelman mukainen eteneminen varmistaa kunnan koulu- ja päiväkotikiinteistöjen tila- ja kustannustehokkaan käytön. Tarkastelujen perusteella voidaan esittää, että:
>
> - Nostavan päiväkoti ja koulu voidaan säilyttää,
> - Herralan päiväkoti ja koulu voidaan lakkauttaa
> - Koulurinteen päiväkoti voidaan lakkauttaa
> - Pyhäniemen päiväkoti voidaan siirtää Pyhäniemen koululle
> - Kalliolan päiväkoti voidaan siirtää Kalliolan koululle
> - Heinsuon koulusta voidaan tehdä 0-9 lk koulu
> - Koulurinteen päiväkoti voidaan lakkauttaa

Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta hyväksyi lausunnon15.4.2026 § 45.

> Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelusuunnitelman osalta oppilaaksiottoalueiden määrää tulisi vähentää kuudesta yhteen oppilasottoalueeseen, jotta tulevaisuudessa pystyttäisiin paremmin ohjaamaan oppilasvirtoja kunnan alueella. Oppilasmäärien laskiessa on tärkeää, että kaikille kouluille pystytään ohjaamaan tarkoituksenmukainen määrä koulutulokkaita. Yhdessä oppilaaksiottoalueessa

lähikouluksi osoitetaan ensisijaisesti koulu, johon ei tarvitse järjestää koululaiskuljetusta. Yhdessä oppilasottoalueessa Maakansan ja Vesikansan osalta yhtenäistä ohjausta tehdään vain erityisopetusryhmien osalta. Ohjauksen osalta on tärkeää, että esioppilas pystyy aloittamaan koulun samassa yksikössä.

Oppilasmäärien laskiessa on koulujen tiloihin mahdollista sijoittaa varhaiskasvatuksen lapsia. Nostavan, Kalliolan ja Pyhäniemen kouluille voidaan sijoittaa varhaiskasvatusyksikkö nykyisiin koulun tiloihin osana tilankäytön tiivistämistä. Valmistelun pohjana olisi lukuvuoden 2027-2028 alku. Nostavan koulu pystyy olemaan myös vastaanottava koulu nykyisten Herralan koulun oppilaiden osalta. Herralan varhaiskasvatuksen ja 0-4 luokkien siirtäminen mahdollistaa tarkoituksenmukaisemmat ikäluokkaryhmät. Nostavan koululle ei tarvitse muodostaa yhdysluokkia vaan oppilaat saavat oman vuosiluokan ryhmässä. Muutoksessa Nostavan varhaiskasvatukselle tilat puukoululla olisivat myös tarkoituksenmukaisemmat kuin nykyiset tilat. Varhaiskasvatuksen tiloissa pitää olla kapasiteettiä myös vastaanottamaan alueen mahdolliset muuttajat.

Pohjaesityksen mukaisesti Nostavan ja Pyhäniemen koulujen muutoksessa perusopetuksen luokka-asteiden tulisi olla 1–4 kyseisillä kouluilla. Vastaanottavien koulujen tilat (Heinsuo, Salpakangas) on suunniteltu siten, että 5–6 luokkalaisten opetus pystytään järjestämään parhaiten niissä tiloissa. Nostavan koulun muutoksessa, joka pitää sisällään sekä Herralan lakkauttamisen että 5–6-luokkalaisten palauttamisen aiheuttaisi sen, että varhaiskasvatuksen yksikön lapset joudutaan sijoittamaan pois Nostavan alueelta. Jotta varhaiskasvatusikäisten lasten sijoittuminen Nostavalle edelleen mahdollistuisi, tarkoittaisi se, että alueelle tarvittaisiin lisärakennus varhaiskasvatusyksikölle.

Kalliolan koulu on elinkaarikoulu, jonka oppilasmäärät ovat myös laskevat. Laskeva oppilasmäärä mahdollistaa viereisen varhaiskasvatusyksikön sijoittamisen koulun ensimmäiseen kerrokseen. Muutos mahdollistaa kuitenkin koulun mahdollisuuden ottaa vastaan alueen muuttoliikkeen vaikutukset. Muutokset voidaan toteuttaa aikaisintaan 1.8.2027 lähtien.

Oppilaiden yhtenäinen koulupolku mahdollistuu avaamalla Heinsuon koulun tilat esiopetuksesta lähtien yhdeksänteen luokkaan asti. Kuntakeskuksen oppilasmäärät ja alueelle ohjattavat 5–7-luokkien oppilaat sijoittuisivat tasaisemmin kahden yhtenäiskoulun välille ja erillisiä oppilassiirtoja Salpakankaan koulun viidesluokkalaisille ei tarvitsisi tehdä oppilaan koulupolun aikana. Yhden yläkoulun mallia tulee tarkastella silloin kun maakansan yläkoululaisten kokonaismäärän laskun johdosta yläkoulun aloittavat vuosiluokat ovat alle 100 oppilasta.

Suunnitelman mukaan lukuvuoden alusta 2027 Heinsuon koululla aloittaisi uusi esiopetuksen ja koulutulokkaiden ryhmä. Vaiheittain Heinsuon koulusta tulisi 0-9 luokkien yhtenäiskoulu, kuten Salpakankaan koulu on jo. Kyseisessä mallilla kuntakeskuksessa oppilailla ja huoltajilla olisi parempi ennakkotieto ala- ja yläkoulun koulupolusta. Esiopetuksen oppilaat toimivat ja ovat toimineet Hollolassa kaikilla kouluilla koulujen tiloissa ilman erityisiä tilaratkaisuja, eivätkä Heinsuon tilat tee poikkeusta tästä. Lapset tekevät toiminnan, eivätkä seinät. Pohjaesityksen pohjana on, ettei esioppilaiden ei tarvitse vaihtaa yksikköä vaan tarjotaan yhtenäinen koulupolku. Hyvällä pihasuunnittelulla tulee vastata koulun ikärakenteen muutokseen ja koululaiskuljetus- ja saattoliikenteeseen.

Esiopetuspaikka määriteltäisiin niin, että oppilas voi aloittaa koulun samassa tutussa rakennuksessa. Alkuluokkaopetuksen osalta lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja se, että lapsi saa tarvitsemansa tuen koulupolun alussa. Järjestämisen osalta pitää huomioida henkilöstörakenne ja palveluiden välinen yhteistyö toiminnan toteutuksessa. Nykyistä 0–2 - rakennetta pidetään vaihtoehdoista toimivimpana ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisimpana mallina. Se tukee luontevasti lasten siirtymää esiopetuksesta koululaiseksi sekä mahdollistaa joustavan etenemisen lasten yksilöllisten valmiuksien mukaisesti. Mallia pidetään myös toiminnallisesti vakiintuneena ja kokonaisuutena hyvin perusteltuna ratkaisuna alkuluokkatoiminnan järjestämiseen. Alkuluokkatoiminnan henkilöstöresurssin muutokset tapahtuvat lukuvuosittain. Alkuluokkatoiminnan jatkaminen edellyttää tehokkaampaa työnjakoa ja toiminnan resurssointia esiopetuksen opettajien ja alkuopettajien kesken.

Oppimisen tuen osalta 1.8.2025 voimaan tullut lakimuutos tuo jo muutoksen toimintaan. Muutosta haetaan ryhmien luokkarakenteeseen ja siihen, miten ryhmiin ohjaudutaan tulevaisuudessa. Vaativan tuen esiopetus voidaan aloittaa jo 1.8.2026 Kankaan koulun uusissa tiloissa. Tällä vastataan lain edellyttämään lapsikohtaiseen tukitoimeen, jossa esioppilas saa erityisopettajan opetusta pienryhmässä kokoaikaisesti. Opetuksen järjestäjän varmistamat oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

antavat perustan tuen tarkoituksenmukaiselle toteuttamiselle osana kaikkea esi- ja perusopetuksen toimintaa.

Ensisijaisesti tarjotaan ryhmäkohtaisia tukimuotoja, kuten yleistä tukiopetusta, opetuskielen tukiopetusta sekä erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä. Tuki annetaan oppilaalle inklusiivisten periaatteiden mukaisesti ensisijaisesti omassa opetusryhmässä. Oppilaskohtaisena tukena erityisopettajan antamaa opetusta järjestetään kaikilla kouluilla. Lain velvoittamaa erityisluokan- tai erityisopettajan opetuksen antamista pienryhmässä vahvistetaan jatkossa ohjaamalla olevassa olevaa erityisopettajien resurssia enemmän tämän tuen antamiseen. Lisäksi erityisluokkaopetusta järjestetään edelleen Kalliolan, Hämeenkosken, Salpakankaan, Heinsuon ja Kankaan kouluissa.

Koulurinteen yksikkö on sivistys- ja hyvinvointivaliokunnan perustuma väliaikainen yksikkö, joka perustettiin vastaamaan kuntakeskuksen paikkatarpeeseen. Yksikön päättyminen on hyvä toteuttaa toimintakauden 2026-2027 aikana, jotta yksikössä olevat lapset pystytään sijoittamaan olemassa oleviin yksiköihin.

Valiokunta hyväksyi yllä esitetyn lausunnon. Lisäksi sivistys- ja hyvinvointivaliokunta totesi, että ”pohjaehdotuksessa esitetyt kuusi tarkasteltavaa kohtaa ovat tärkeitä, mutta niiden erillinen käsittely ei anna riittävää kokonaiskuvaa palveluverkosta. Vastaaminen yksittäisiin kysymyksiin jättää helposti huomiotta keskinäiset riippuvuudet, pitkän aikavälin vaikutukset ja kokonaisuuden toimivuuden. Voidaksemme esittää kunnanhallitukselle ja valtuustolle toimivan, kestävän ja lapsen parhaaksi rakentuvan palvelusuunnitelman, tarvitaan vielä tarkempaa ja kokonaisvaltaisempaa tarkastelua.”

Asiakirjan sisältö/kunnanhallituksen jatkovalmistelulinjaus 27.4.2026 § 136

Palvelusuunnitelma on kokonaisvaltainen lasten ja nuorten palveluja yhteensovittava suunnitelma, jonka aikajänne on vuoteen 2030.

- Suunnitelman tavoitteena on ennakoida ja yhteensovittaa palvelutarpeen muutosta ja kunnan taloudellisia resursseja siten, että voidaan edetä kuntastrategian arvon mukaisesti tulevaisuustaitoisesti ja rohkeasti.
- Palvelusuunnitelma laaditaan laajassa yhteistyössä sivistys- ja hyvinvoinnin palvelualueen, elinvoiman palvelualueen ja konsernipalvelujen palvelualueen kanssa valiokuntia osallistaen.
- Suunnitelmassa otetaan kantaa ja linjataan FCG selvityksen pohjalta esille nousseisiin huomioihin sekä tarkastelussa aiemmin esillä olleisiin keskeisiin aihe-alueisiin:
    - Oppilaaksiottoalueiden määrän vähentämistä yhdeksi
    - Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tilankäytön tiivistämistä ja pienimpien yksiköiden (Herrala, Koulurinne) lakkauttamista
    - Joidenkin päiväkotien investointitarpeiden poistamista siirtämällä päivähoidon tiloja koulujen yhteyteen
    - Oppilaiden yhtenäisemmän koulupolun mahdollistamista
    - Heinsuon koulun muodostamista 0-9 lk kouluksi, jolloin Salpakankaalle muodostuisi kaksi yhtenäiskoulua
    - Alkuluokkatoiminnan ja oppimisen tuen järjestämistä
    - 5-6 luokan oppilaiden sijoittamista
    - Lukiokoulutusta
    - Vesikansan yläkoulu/yläkouluyhteistyötä
    - Elinkaarikoulujen rahoitusta
    - Lasten ja nuorten vapaa-aikapalveluja
    - Tukipalveluja (kuljetus, siivous- ja ruokahuolto)
    - Kaavoitusta ja tonttituotantoa ja niiden vaikutuksia palvelukysyntään

    - Palvelusuunnitelman kohteena olevien rakennusten korjaus- ja investointitarpeet
- Samalla valmistelussa otetaan kantaa valtuustoponsiesitykseen ja valtuustoaloitteeseen
    - Kyläkoulustrategia- toivomusaloite 19.5.2025
    - Keski-Hollolan elinvoima –valtuustoaloite 16.6.2025
- Suunnitelma sisältää myös vaikutusten ennakkoarvioinnin kunnanhallituksen 16.9.2024 § 223 ohjeen mukaisesti.
- Suunnitelmaluonnoksen tulee olla valmis 30.9.2026 mennessä.
- Linjaukset ja yhteensovitus on tehtävä siten, että kunnan kokonaistaloudellinen tilanne ja tasapainoisen talouden raamit on toteutettavissa.
- Valtuuston hyväksymänä asiakirjana suunnitelma korvaa aikaisemmat tehdyt opetustoimen järjestämistä koskevat linjaukset.

Asiakirjaluonnoksen valmistuttua, kunnanhallitus lähettää sen lausunnoille valiokuntiin ja vaikuttamistoimielimiin, päättää asiakirjaluonnoksen nähtäville asettamisesta sekä kuulemis- ja vuorovaikutustilaisuuksien järjestämisestä.

Valtuusto käsittelee alustavan aikataulun pohjalta suunnitelman vuoden 2026 loppuun mennessä.

Asiakirjan jatkokäsittely kunnanhallitus 14.9.2026 ja 28.9.2026

Kunnanhallitus käsitteli varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelusuunnitelmaa kokouksessaan 14.9.2026 § 248 ja päätti äänin 6-5 palauttaa asian jatkovalmisteluun, siten että Herralan koulu säilytetään ja Heinsuon koulu säilyy 5-9 luokkien kouluna.

Kunnanhallituksen päätti lähettää linjausten osalta korjatun suunnitelman 28.9.2026 § 262 lausunto- ja kuulemiskierrokselle:

- pyytää asiakirjasta lausunnot sivistys- ja hyvinvointivaliokunnalta, elinvoimavaliokunnalta, nuorisovaltuustolta, vanhus- ja vammaisneuvostolta sekä varaa kuntalaisille mahdollisuuden esittää näkemyksensä viimeistään 20.10.2026
- asettaa asiakirjan julkisesti nähtäville kunnan internet-sivustolle, tiedottaa asiasta sekä jakaa yleisissä viestintävälineissä sähköisen kyselyn, johon voi vastata viimeistään 20.10.2026
- järjestää asiakirjan esittelytilaisuuden kunnan pääkirjastolla 13.10.2026 klo 18.00-20.00.

Lausunnot

Seuraava lausuntojen yhteenveto on tehty tekoälyllä, Pyydetyt lausunnot liitetään valtuuston käsittelyaineistoon alkuperäisinä.

Elinvoimavaliokunta, 06.10.2026, § 133 Talouden tasapainottamisessa on saavutettu piste, jossa uusia merkittäviä säästöjä ei voida enää toteuttaa pelkästään toimintaa tehostamalla. Jatkossa säästöpäätökset ovat samalla palvelutasopäätöksiä, joiden vaikutukset näkyvät kuntalaisten arjessa. Investointien osalta on puolestaan varauduttava siihen, että rakennusten kuntoon liittyvät ennakoimattomat tarpeet voivat muuttaa suunnitelmia kesken taloussuunnittelukauden

Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta 15.10.2026 § 119 Palveluverkon ratkaisuja ei tulisi tehdä toisistaan irrallisina. Oppilasmäärien vähentyminen tulisi hyödyntää tilojen, henkilöstön, varhaiskasvatuksen, koulujen ja kuljetusten yhteisessä suunnittelussa. Samalla valiokunta viestii, että helpot säästöt on pitkälti jo tehty: uudet säästöpäätökset merkitsevät käytännössä myös palvelutason heikentymistä

Vanhus- ja vammaisneuvosto päätti lausunnosta 16.10.2026. Neuvosto toivoo, ettei palveluverkkoa tarkastella vain talouden ja tilojen näkökulmasta. Ratkaisuissa tulee turvata lapsen ennakoitava koulupolku, erityistä tukea tarvitsevien palvelut sekä kylien ja eri-ikäisten kuntalaisten hyvinvointi ja osallisuus, ja selvittää myös kuntien välisen yhteistyön mahdollisuudet ennen palvelujen supistamista

Nuorisovaltuusto päätti lausunnosta 22.10.2026. Nuorisovaltuusto tukee palvelusuunnitelman tavoitetta yhtenäisestä koulupolusta, mutta korostaa, että sen toteutuminen edellyttää lasten ja nuorten kuulemista, turvallisia ja yhteisöllisiä siirtymiä, toimivia liikenneyhteyksiä sekä ymmärrettävää päätöksentekoa.

Palautteet

Kuntaan on saapunut erillisiä lausuntoja ja kannanottoja varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelusuunnitelmasta vuoden 2026 aikana eri yhteyksissä. Erillislausunnoista ja kannanotoista samoin kuin kirjaston yleisötilaisuudesta 13.10.2026 on tehty kooste valtuustokäsittelyn liitteeksi.

Keväällä 2026 tehdyssä kyselyssä (vastaajien määrä 758) tärkeimpänä huoltajat pitivät sitä, että oppilailla on terveellinen ja monipuolinen oppimisympäristö, oppilasryhmän koko on maksimissaan 24 oppilasta (samoin henkilökunta), asuinalueella sijaitsee päiväkoti ja varhaiskasvatuksen piha-alueet vastaavat eri-ikäisten tarpeisiin. Oppilaat pitivät tärkeimpänä mahdollisuutta valita itselleen mieluisia valinnaisaineita ja sitä, että oppimisympäristö on terveellinen ja monipuolinen (samoin henkilökunta ja kuntalaiset).

Lisäksi on toteutettu sähköinen kysely 29.9-20.10.2026 verkossa ja paperisena pääkirjastolla. Kyselystä tiedotettiin yleisesti ja erikseen Wilma-viestillä oppilaille ja huoltajille.

Tekoälypohjainen analyysi avoimen palveluverkkokyselyn yhteenvedosta:

Palveluverkkokysely sisältää 351 vastaajan kyselyaineiston. Väittämien vastaajamäärät vaihtelevat 234:n ja 337:n välillä, avoimeen riskikysymykseen vastasi 179 ja tärkeintä tavoitetta koskevaan kysymykseen 140 henkilöä. Tuloksia tulkittaessa on siis huomioitava, etteivät kaikki vastaajat arvioineet kaikkia väittämiä.

Tiivistetty päätulkinta: Kyselyn selkein viesti ei ole yksittäisen nykyisen palveluverkkoratkaisun kannatus, vaan vaatimus siitä, että lasten koulupolun tulee olla ennakoitava, yhtenäinen ja arjessa toimiva. Samalla vastauksissa suhtaudutaan varauksellisesti keskittämiseen, oppilaiden siirtelyyn, suurten yksiköiden kasvuun sekä

sellaisiin tehostamistoimiin, joiden käytännön vaikutuksia lasten arkeen ei ole vielä osoitettu.

Tulokset muodostavat kolme tasoa:
1. Laaja tavoitteellinen yhteisymmärrys: yhtenäinen koulupolku.
2. Kohtalainen tai melko vahva hyväksyntä: Vesikansan yhteistyön jatkaminen, lukiokoulutuksen tarjoaminen lähikunnissa, joukkoliikenteen hyödyntäminen ja tilojen yhdistäminen.
3. Selvä varauksellisuus tai jakautuneisuus: yksi oppilaaksiottoalue, nykyinen 5.–6. luokkalaisten sijoittumismalli, alkuluokkatoiminnan tehostaminen sekä Heinsuon nykyinen rakenne.

1. Kuntatalous

1.1 Kunta ylläpitää tasapainoista taloutta

Kun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelusuunnitelmaa ryhdyttiin laatimaan, valtuuston hyväksymän talousarvion ja suunnitelmavuosien talouden arvioitiin olevan syvenevän alijäämän kierteessä. Samanaikaisesti palvelusuunnitelman laadinnan kanssa kuntataloutta on sopeutettu ja vuoden 2027 talousarvio saatettu tasapainoon, mikä on edellyttänyt mm. yt-menettelyä.

Vuoden 2027 ja suunnitelmavuosien talousarvioesitykseen sisältyy tässä esityksessä olevien linjausesitysten talousvaikutukset. Laskelma ei ota huomioon suhdannevaihtelua, eikä valtionosuusuudistuksen ja velkajarrun mahdollisia vaikutuksia kuntatalouteen, mistä syystä valtuustolla on säilytettävä oikeus uudelleentarkasteluun, mikäli toimintaympäristössä tapahtuu ennakoimattomia muutoksia.

Kuntalain § 110 keskeinen vaatimus on, että kunnan taloussuunnitelman tulee olla tasapainossa tai ylijäämäinen. Tämä tarkoittaa, että kunnan tulot ja menot tulee mitoittaa niin, että kunta pystyy rahoittamaan lakisääteiset tehtävänsä ilman alijäämän kasvua. Jos kunnan taseessa on kertynyttä alijäämää, alijäämä on katettava enintään 4 vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kuntalaki edellyttää, että kunta ryhtyy ajoissa toimiin, jos talous näyttää heikkenevän. Jos kunta ei kykene täyttämään tasapainotusvaadetta, valtiovarainministeriö voi määrätä arviointiryhmän laatimaan toimenpide-ehdotukset tasapainon saavuttamiseksi. Mikäli ehdotuksia ei katsota riittäviksi, valtioneuvosto voi päättää kuntajaon muuttamisesta.

Valtioneuvosto on selvityksissään tuonut esiin ”älykkään sopeutumisen”, jota Suomen Kuntaliitto on osaltaan edistänyt. Termi tarkoittaa, että kunta, alue tai yhteisö tunnistaa väestön, talouden tai palvelutarpeiden muutokset ajoissa ja mukauttaa toimintaansa ennakoivasti, realistisesti ja kestävästi sen sijaan, että pyrkisi ylläpitämään entisiä rakenteita muuttuneissa olosuhteissa. Älykäs sopeutuminen tarkoittaa varautumista väestön vähenemiseen ja siitä aiheutuvien muutosten hallintaan taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla.

Kunnan toimintamenojen (miljoonaa euroa, 2025 tilinpäätös) jakautuminen eri toimintoihin:

1. Kunnan peruspalvelut
    a. Kunnanhallituksen alaiset yksiköt (ml sisäiset) 10,4 M€
    b. Elinvoiman palvelualue (ml sisäiset, ei VHL)) 24,8 M€
    c. Sivistys ja hyvinvointi (ml sisäiset) 58,6 M€
2. Päijät-Hämeen työllisyysalue 8,6 M€
    a. josta Hollolan kunnan maksuosuus 1,9 M€
3. Päijät-Hämeen ympäristöterveys 3,0 M€
    a. josta Hollolan kunnan maksuosuus 0,3 M€
4. Vesihuoltolaitos 2,6 M€

Toimintakate kertoo, kuinka paljon palvelujen nettokustannuksista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Kunnan toimintakatteen jakautuminen:

1. Ympäristöterveys ja työllisyysalue (kunnan maksuosuus) 1,98 M€
2. Strategian toteuttaminen 0,57 M€
3. Tarkastustoimi 0,07 M€
4. Konsernipalvelujen palvelualue 3,13 M€
5. Sivistyksen- ja hyvinvoinnin palvelualue 55,1 M€
6. Elinvoiman palvelualue, pl VHL 4,05 M€

Kunnan (pl taseyksiköt) toimintamenot vuonna 2025 olivat yhteensä 87,1 miljoonaa euroa.

Lähes kaikki kunnat menot perustuvat lain velvoitteisiin. Osa palveluista on sellaisia, joista on säädelty yksityiskohtaisesti (esim. varhaiskasvatus) ja osassa pelkästään tavoite, ei toteutustapaa tai määrää (vapaa-ajan palvelut). Palvelujen toteutustapa voi vaihdella: oma tuotanto, ostopalvelu, seudullinen yhteistoiminta tai yhteistyö kolmannen sektorin kanssa.

Työllisyysalueen (7 milj. euroa) ja ympäristöterveydenhuollon (2,6 milj. euroa) palvelut Hollolan kunta tuottaa yhteensä yhdeksälle kunnalle yhteistoiminnassa.

Kunnan rahoituksen keskeiset osuudet ovat verotulot ja valtionosuudet, sekä yhteistoiminta-alueiden (ympäristöterveys, työllisyysalue) kuntarahoitusosuudet.

Hollolan kunnan kunnallisveroaste on 8,3 %. Suomen Kuntaliiton mukaan vuonna 2025 Manner-Suomen kuntien verotuloilla painotettu kunnallisveroasteen keskiarvo on 7,54 %, korkein 10,9 % ja matalin 4,7 %. 0,1 prosenttiyksikön kunnallisverokorotuksella Hollolan kunta saa lisätuloja n. 0,5–0,6 miljoonaa euroa vuodessa.

Hollolan kunnan saama verotulokertymä vuonna 2025 oli 52,8 miljoonaa euroa. Verotulot jakautuvat: ansioverotuloihin 43,8 miljoonaa euroa, yhteisöverotuloihin 2,5 miljoonaa euroa ja kiinteistöverotuloihin 6,6 miljoonaa euroa. Talouden lasku- ja noususuhdanne vaikuttaa suoraan työllisyyteen ja sitä kautta myös kunnan verotulokertymään.

Hollolan kunnan saama valtionosuuskertymä vuonna 2025 oli 18,4 miljoonaa euroa. Valtionosuudet jakautuvat peruspalvelujen valtionosuuteen (15,5 miljoonaa euroa), verotulotasaukseen (6,3 miljoonaa euroa), opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksiin (-5,2 miljoonaa euroa) ja muihin (1,9 miljoonaa euroa).

Reaalisen bruttokansantuotteen (BKT) vuosikasvu Suomessa vuosina 2010–2025 on ollut keskimäärin noin 0,7 % vuodessa. Tämä taso ei ole riittänyt kattamaan hyvinvointivaltion menojen kasvua, vaan valtion velka on finanssikriisin jälkeen kasvanut yli 110 mrd euroa. Tällä hetkellä talouden epätasapainoa lisää merkittävä panostus puolustusteollisuuteen.

EU ohjaa Suomen talouspolitiikkaa. Vuosina 2026–2028 Suomea koskevat suositukset keskittyvät julkisen talouden sopeuttamiseen liiallisen alijäämän korjaamiseksi. Syksyllä 2025 eduskuntapuolueet vasemmistoliittoa lukuun ottamatta hyväksyivät nk. velkajarrun. Velkajarru on lakiin kirjattava mekanismi, joka rajoittaa julkisen velan kasvua. Tavoitteena on laskea velkasuhde ensin 60 %:iin BKT:sta, ja lopulta 40 %:iin. Tämän pohjalta seuraavan hallituskauden 2027–2031 talouden sopeuttamistarpeeksi on määritelty 8–

11 mrd euroa. Oletettavaa on, että julkisen hallinnon toimijoina kunnille siirtyy osa säästöpaineista valtionosuusleikkausten kautta.

Syksyllä 2025 kaatuneen valtionosuusuudistuksen jälkeen on asetettu uusi valmisteluryhmä. Uudistuksen päätavoite on edelleen päivittää järjestelmä vastaamaan kuntien nykyisiä tehtäviä, mikä tarkoittaa, että sote-tehtäviä koskevat erilaiset tasauserät on tarkoitus poistaa. Tasauserät ovat perustuneet häviävien (tuloja poistettu enemmän kuin menoja) kuntien rahoitusaseman kompensointiin. Hollolan kunta saa näitä tasauseriä 2026 5,4 miljoonaa euroa. Tasauserät laskevat ajan kuluessa muutosrajoittimen mukaiselle tasolle ja Hollolan kunnalle muutosrajoitin on 4,5 miljoonaa euroa.

Kuntatalouden kokonaisuuden hallinnassa keskiössä on allokatiivinen tehokkuus: rajallisten panosten kohdentaminen niin, että tuotokset tuottavat korkeimman arvon. Kunnan toimintamenojen kasvun hillitsemisen keskeisimmät keinot ovat jatkuva toimintamenojen kriittinen arviointi, kysynnän vähenemiseen ja tätä kautta tulojen vähenemiseen reagoiminen toimintamenosäästöin, tilakustannusten hallinta (Valtuusto: 11.5.2026 Hollolan kunnan tilaohjelman mukaisesti) sekä investointien priorisointi siten, että investointitaso pysyy keskimäärin poistotasolla (velkaantumisen ja korkomenojen hallinta).

Toimintamenojen tasapainottamisen erityispiirteenä kunnassa on, että Hollolan kunta vastaa 9 kunnan puolesta kahdesta toimialakokonaisuudesta, joiden osalta sopeutus ja säätö edellyttää sopimusten mukaisesti määritettyä kuntien välistä yhteisnäkemystä. Hollolan 2025 maksuosuus Ympäristöterveyshuollon kuntalaskutuksesta (1.991.994 euroa) oli 283.687 euroa ja Työllisyysalueen kuntalaskutuksesta (8.556.281 euroa) oli 1.925.364 euroa.

Ennen kunnan toteuttamia talouden sopeuttamistoimia FCG Finnish Consulting Group Oy:n (myöhemmin FCG) tekemien painelaskelmien Hollolan tilinpäätöksen alijäämä nelinkertaistuu vuosien 2026–2029 välillä n. 1,5 miljoonasta n. 6 miljoonaan euroon vuositasolla. Suhteessa kuntalain mukaiseen tasapainovaatimukseen reagoiminen toimintaympäristön muutokseen on välttämätöntä, jotta taloudenhoito on hallittavaa.

Johtopäätös: Kuntatalouden tasapainotilan ylläpito edellyttää jatkuvaa kustannustarkastelua ja erityisesti reagoimista tilanteisiin, missä kysyntä supistuu. Kiinteät kustannukset eivät automaattisesti alene kysynnän mukana. Ne edellyttävät myös muutoksia tuotantotavoissa tai paikoissa (palveluverkkotarkastelu). Menojen kehityksen suhteuttaminen tulokehitykseen on talouden tasapainotuksen lähtökohta.

Toimintaympäristössä on vireillä uudistuksia, joilla voi olla merkittäviä, kunnan taloutta edelleen heikentäviä vaikutuksia. Kunnan on tärkeä ylläpitää talouden tasapainoa tilanteessa, missä uudet, ulkopuolisen rahoituksen vähenemisestä johtuvat säästöpaineet voivat nopeasti vaikuttaa merkittävästi kunnan talouden tasapainotilaan.

Linjausesitys: Valtuusto reagoi kuntatalouden tasapainotustarpeisiin Kuntalain vaatimusten ja älykkään sopeutumisen mukaisesti. Toimintakatteen muutos voi olla korkeintaan verotulojen ja valtionosuuden sekä rahoitusneton muutoksen verran.

1.2 Kunta reagoi palvelutarpeen muutokseen

Kunnanhallitus tilasi 18.8.2025 FCG:ltä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelutarpeen arvioinnin. Selvityksessä todetaan mm., että alle 18-vuotiaiden määrä Hollolassa on laskenut vuodesta 2015 vuoteen 2024 863 lapsella ja nuorella eli 5 628:sta 4 765:een. Tällä ajalla määrällisesti eniten on laskenut 0–6-vuotiaiden määrä, 475 lapsella.

Tilastokeskus arvioi, että valtakunnallisesti lasten (0–15-vuotiaat) määrä laskee vuoteen 2030 mennessä 72 000 lapsella. Taustalla on vuodesta 2010 lähtien jatkunut syntyvyyden aleneminen.

Hollolassa, alle 18-vuotiaiden määrän ennustetaan laskevan vuosina 2024–2030 596 lapsella ja nuorella ja vuosina 2024–2035 lähes tuhannella (985) lapsella ja nuorella.

Viimeisimmät tilastokeskuksen luvut viittaavat siihen, että 25–34-vuotiaille syntyy nyt enemmän esikoisia kuin muutama vuosi sitten. Pitkä syntyvyyden lasku on voinut pysähtyä. Vuonna 2024 kokonaishedelmällisyysluku oli 1,25, vuonna 2025 1,30. Kestää kuitenkin vielä pitkään, ennen kuin suuntaan saadaan vahvistusta, viidentoistavuoden laskua se ei kuitenkaan kompensoi.

Peruspalvelujen valtionosuustulot ovat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen osalta ikäluokkasidonnaisia. Kun ikäluokat vähenevät, myös valtionosuustulot vähenevät.

FCG:n selvitys on julkisena **oheismateriaalina.**

Johtopäätös: Lasten määrä on vähentynyt vuodesta 2010 lähtien lähes yhtäjaksoisesti niin, että syntyneitä lapsia on vuonna 2025 ollut n. 25 % vähemmän. Vaikutukset näkyvät koko Suomessa. Hollola, jossa lasten määrä on väkilukuun suhteutettuna ollut suurinta Päijät-Hämeessä, vaikutukset ovat näkyneet ja näkyvät edelleen merkittävänä palvelutarpeen vähenemänä.

Palvelutarpeen väheneminen ei kuitenkaan näy suoraan säästöinä, ellei myös henkilöstöä, tiloja, investointeja ja palveluverkkoa mitoiteta vastaamaan pienempää palvelutarvetta.

Linjausesitys: Kunnan palvelujen käyttöä ja tarvetta sekä sen pohjalta palveluverkkoa arvioidaan valtuustokausittain. Toimintaympäristön ennakoimattomat muutokset tai yllättävät investointitarpeet voivat edellyttää uudelleenarviointia.

2. Sivistyksen -ja hyvinvoinnin palvelualueen palvelulinjaukset

2.1 Oppilaaksiottoalueita jatkossa yksi

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville 26 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään esiopetusta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun varhennetun oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka tämän lain 27 §:n nojalla aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin sekä perusopetusta lapsille, joiden perusopetus on päätetty aloittaa tämän lain 27 §:n nojalla vuotta säädettyä aikaisemmin.

Kunnan velvollisuus järjestää perusopetusta lakkaa oppilaan päättäessä perusopetuksen suorittamisen siten kuin 26 §:n 1 momentissa säädetään. Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitetut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne 7 tai 8 §:ssä tarkoitetulta perusopetuksen järjestäjältä. Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti. (30.12.2024/1090)

Opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Esiopetusta järjestettäessä tulee lisäksi ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää varhaiskasvatuspalveluita. (13.7.2018/542)

Opetusryhmien muodostaminen vaikuttaa keskeisimmin opetuksen kustannuksiin. Yksi oppilaaksiottoalue joustavoittaa opetusryhmien suunnittelua. Oppilaaksiottoalueita on tällä hetkellä viisi (5) + 1 (erityisopetus). Nykyisessä mallissa aluerehtori ei voi ohjata koulutulokkaita tai muuttajia toisen alueen kouluihin, vaikka se ryhmien muodostamisen osalta olisi perusteltua. Yhdessä oppilaaksiottoalueessa kunta osoittaisi oppilaat kaikkiin toiminnassa oleviin kouluihin oppilasmäärien kokonaistarkastelun perusteella.

Yhdessä oppilaaksiottoalueessa lähikouluksi pyritään ensisijaisesti osoittamaan koulu, johon ei tarvitse järjestää koululaiskuljetusta. Mikäli lähikouluksi joudutaan osoittamaan koulu, johon kunnan tulee järjestää koululaiskuljetus, osoitetaan lähikouluksi ensisijaisesti koulu, johon koululaiskuljetus voidaan järjestää julkista liikennettä käyttäen.

Yhden oppilaaksiottoalueen oppilasvirtojen ohjauksella tuetaan pienempien koulujen oppilasmääriä, jota nykyinen malli ei mahdollista. Oppilaan lähikoulu määräytyisi osoitteen, oppilaan erityistarpeiden ja koulujen ryhmäkokojen perusteella. Kunnan maantieteellisestä rakenteesta johtuen Vesikansan oppilaat ohjautuvat Kalliolan kouluun.

Yksi oppilaaksiottoalue mahdollistaa myös kyläkoulujen oppilaiden ohjauksen yläkoululuokille Heinsuon kouluun (lukuunottamatta Vesikansaa) vahvistamaan koulun oppilasmäärää.

Johtopäätös: Väestöennusteiden mukaan oppilasmäärät ovat Hollolan kunnan alueella vähenemässä. Tämä vaikuttaa koulujen resurssien käyttöön ja oppilaaksiottoalueiden suunnitteluun. On tärkeää ennakoida nämä muutokset ja suunnitella oppilaaksiottoalueet siten, että ne vastaavat tulevaisuuden tarpeisiin.

Koulujen ylläpitokustannukset ja tarvittavat investoinnit ovat merkittäviä tekijöitä, jotka tulee ottaa huomioon opetuksen suunnittelussa. Koulujen täyttöasteen optimointi auttaa varmistamaan, että

koulutusresurssit käytetään tehokkaasti ja että kaikilla oppilailla on yhtäläiset mahdollisuudet laadukkaaseen opetukseen. Koulutuksen laadun parantaminen ja yhdenmukaistaminen ovat keskeisiä tavoitteita, jotka tukevat kaikkien oppilaiden oppimista ja kehitystä.

Oppilaiden koulumatkojen turvallisuus ja sujuvuuden varmistaminen ovat tärkeitä tekijöitä oppilaiden hyvinvoinnin ja koulunkäynnin kannalta. Koulukuljetukset ovat merkittävä tekijä erityisesti alueilla, joilla välimatkat ovat pitkiä. Julkinen liikenneverkko toimii hyvin, mutta kuljetussuunnittelu on myös oleellinen osa oppilaiden sujuvan koulupäivän kokonaisuutta.

Palveluverkon suunnittelulla voidaan myös sujuvammin ohjata oppilaita siihen kouluun, johon kotoa on luonteva kulkusuunta ja johon koulukuljetuksen järjestäminen onnistuu tarkoituksenmukaisemmin. Esioppilas ohjataan koulupiirin mukaiseen kouluun, josta jatkuu ehyt koulupolku. Malli myös helpottaa oppilaiden sijoittelua kouluihin sekä antaa kunnalle enemmän joustavuutta oppilaspaikkojen jakamisessa ja resurssien kohdentamisessa ja voi auttaa lyhentämään oppilaiden koulumatkoja, kun oppilaat voidaan sijoittaa lähimpään kouluun ilman nykyisiä alueellisia rajoituksia. Oppilaita voidaan lähikoulupäätösten pohjalta ohjata myös tukemaan kyläkouluja.

Yhden oppilaaksiottoalueen malli mahdollistaisi kiinteistöjen tehokkaan käytön ja kuljetusjärjestelyjen suunnittelun sekä mahdollistaa henkilöstöresurssien tarkoituksenmukaisen ja kustannustehokkaan käytön. Hallintosäännön mukainen toimivalta oppilaaksiottoalueiden osalta on sivistys- ja hyvinvointivaliokunnalla.

Taloudellinen tarkastelu: Yhteen oppilaaksiottoalueeseen siirtymisen ei odoteta tuottavan suoraa kustannusten alenemaa. Toiminnallisten resurssien tehostuvan käytön, kiinteistötehokkuuden kasvun sekä kuljetusjärjestelyjen optimoinnin kautta kustannusten nousua saadaan hillittyä.

Linjausesitys: Hollolaan muodostetaan yksi oppilaaksiottoalue.

2.2 Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköt

Hollolassa on 10 varhaiskasvatuksen yksikköä ja 8 peruskouluyksikköä.

Osana palvelusuunnitelmaa on arvioitu Herralan koulun ja päiväkodin toiminnan jatkuvuutta. Nostavan koulu pystyisi olemaan vastaanottavana kouluna nykyisten Herralan koulun oppilaiden osalta. Herralan varhaiskasvatuksen ja 0–4 luokkien siirtäminen mahdollistaisi tarkoituksenmukaisemmat ikäluokkaryhmät. Nostavan koululla oppilaat saisivat oman ryhmän kullekin vuosiluokalle. Muutoksessa Nostavan varhaiskasvatus siirtyisi nykyiselle puukoululle, jonka tilat olisivat tarkoituksenmukaisemmat kuin tämänhetkiset tilat kivikoulun asuintiloissa. Samalla vältyttäisiin Herralan koululle vuosina 2027-2028 tulossa olevista 0,72 miljoonan euron investoinneista. Yhdistyminen Nostavalle edellyttäisi vastaanottavalle koululle 0,2 miljoonan euron investointeja. Käyttömenoja yhdistyminen vähentäisi 315 000 euroa/netto/vuosi. Poistojen nettovähennys 80 000 euroa vuodessa eli tulosvaikutus yhteensä n. 0,4 milj. euroa/vuosi ja kertaluonteinen alaskirjaus -765 000 (2027).

Riittävä yksikkökoko mahdollistaa tarkoituksenmukaiset monipuolisemmat ryhmät ja oppimisympäristöt sekä tukipalvelujen tehokkaamman järjestämisen, mikä puolestaan tukee palveluverkon hallintaa ja taloudellisesti kestävää toiminnan järjestämistä muuttuvassa lapsimäärätilanteessa.

Koulurinteen päiväkodin toiminnan lakkauttaminen ja siirtäminen muihin yksiköihin on perusteltua, koska palvelu voidaan järjestää olemassa olevissa yksiköissä ilman palvelutason heikkenemistä.

Johtopäätös: Koulurinteen päiväkoti on perustettu väliaikaiseksi yksiköksi. Tiloista luopuminen ja toiminnan yhdistäminen muihin kuntakeskuksen päiväkoteihin säästää 5 htv:tä n.185.000 euroa/vuosi.

Herralan koulun ja varhaiskasvatusyksikön lakkauttaminen tehostaisi tilojen käyttöä, vähentäisi kustannuksia ja mahdollistaisi palvelujen järjestämisen ilman peruspalvelun laadun heikkenemistä. Vaikutus kunnan tulosta parantaen n. 0,4 miljoonaa euroa/vuosi ja investointisäästö 0,5 miljoonaa euroa kertavaikutteisesti.

Kokonaisarvion perusteella kunnanhallitus päätyi linjausesitykseen.

Linjausesitys: Herralan varhaiskasvatusyksikkö ja koulu säilytetään. Koulurinteen varhaiskasvatusyksikkö lakkautetaan 1.8.2027, palvelu tarjotaan muista Salpakankaan yksiköistä.

2.3 Joidenkin päiväkotien investointitarpeet poistetaan siirtämällä varhaiskasvatuksen tiloja koulujen yhteyteen

Oppilasmäärien laskiessa on koulujen tiloihin mahdollista sijoittaa varhaiskasvatuksen lapsia. Kalliolan ja Pyhäniemen kouluille voidaan sijoittaa varhaiskasvatusyksikkö nykyisiin koulun tiloihin osana tilankäytön tiivistämistä. Ratkaisu on linjassa valtuuston 11.5.2026 hyväksymän toimitilaohjelman kanssa. Valmistelun pohjana olisi lukuvuoden 2027–2028 alku.

Kalliolan päiväkodin (4 ryhmää) ja Pyhäniemen päiväkodin (3 ryhmää) toiminnan siirtäminen koulun yhteyteen on perusteltua, koska koulujen tiloissa on käytettävissä olevaa kapasiteettia ja palvelut voidaan säilyttää alueella.

Ratkaisu tehostaa tilojen käyttöä, kun vajaakäytössä olevia koulutiloja hyödynnetään varhaiskasvatuksessa. Näin voidaan luopua erillisistä päiväkotitiloista ja vähentää kiinteistöihin liittyviä kustannuksia. Toiminnan sijoittaminen samaan kiinteistöön tukee myös palvelujen järjestämistä kokonaisuutena alueella. Varhaiskasvatus ja esiopetus muodostavat luontevan jatkumon perusopetukseen, ja yhteiset tilat parantavat yhteistyötä sekä arjen sujuvuutta.

Taloudellinen tarkastelu:

1. Kalliolan päiväkodin toiminnan siirto koulukiinteistöön
    - Toimintakustannuksien säästö -145 000 €/v
        - sisältää -2 HTV kunnassa, siivous/ruoka ja kiinteistö
    - Päiväkodin investointisäästö -185 000 €
        - ei sisällä jossakin vaiheessa realisoituvaa laajempaa peruskorjausta
    - Koulun muutosinvestointi -700 000 €
        - Arvioitu leasing-vuokran vuosikorotus -40 000 €/v
    - Alaskirjaus -444 000 €
        - Poistojen alenema allaskirjauksesta 65 000 €/v

KALLIOLAN PÄIVÄKODIN SIIRTO KOULULLE	2027	2028	2028
Toimintamenojen säästö	72 500	145 000	145 000
Leasing-vuokran nousu	-20 000	-40 000	-40 000
VAIKUTUS TOIMINTAKATTEESEEN	52 500	105 000	105 000
Poistojen vähentymä	32 500	65 000	65 000
	0		0
TOIMINNAN TULOS, muutos	**85 000**	**170 000**	**170 000**
Alaskirjaus	-444 000		0
VAIKUTUS KUNNAN VUOSITULOKSEEN	**-359 000**	**170 000**	**170 000**
INVESTOINTIVAIKUTUS	Muutos, €		
Päiväkodin investointien alenema	185 000		
INVESTOINTIOHJELMAN NETTOMUUTOS	185 000		
Leasing vastuun (noin 25 vuotta) kasvu	700 000		

Kalliolan koulun laskelmiin sisältyy vielä joitain tarkennustarpeita.

2. Pyhäniemen päiväkodin toiminnan siirto koulukiinteistöön
   - Toimintakustannusten alenema +125 000 €/v
     - Ruoka/siivouspalvelut sekä kiinteistöhuolto
   - Alaskirjaus 12/2027 -150 000 €
   - Poistojen alenema +15 000 €/v
   - Investoinnin poistuminen 200 000 €
   - Koulun tilamuutosten lisäinvestointi -200 000 €
     - Lisäinvestoinnin poisto (15 v) -13 333 €/v

PYHÄNIEMEN PÄIVÄKOTI KOULULLE	2027	2028	2029
Toimintakustannusten säästö	62 500	125 000	125 000
VAIKUTUS TOIMINTAKATTEESEEN	**62 500**	**125 000**	**125 000**
Poistojen vähentymä	7 500	15 000	15 000
TOIMINNAN TULOS, muutos	**70 000**	**140 000**	**140 000**
Alaskirjaus	-150 000	0	0
VAIKUTUS KUNNAN VUOSITULOKSEEN	**-80 000**	**140 000**	**140 000**
INVESTOINTIVAIKUTUS			
Päiväkodin investointien alenema	200 000		
Lisäinvestoinnit koululle	-200 000		
Nettomuutos	**0**		

Johtopäätös: Kalliolan päiväkodin siirto Kalliolan koululle ja Pyhäniemen päiväkodin siirto Pyhäniemen koululle turvaa lähipalvelut, mutta mahdollistaa samalla taloudellisesti kestävän ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaisen palvelurakenteen muuttuvassa lapsimäärätilanteessa. Ratkaisu vähentää vuotuisia toimintamenoja nettona 0,3 miljoonaa euroa/vuosi ja lisää Kalliolan koulun leasing-vastuuta 0,7 M€, muutostöiden takia. Suorien investointien nettomuutos on nolla.

Linjausesitys: Pyhäniemen varhaiskasvatusyksikkö sijoitetaan Pyhäniemen koulun tiloihin 1.8.2027 lähtien. Kalliolan varhaiskasvatusyksikön sijoittaminen Kalliolan koulun tiloihin tapahtuu aikaisintaan 1.8.2028 ja edellyttää jatkotarkennuksia kustannusten, ajoituksen sekä tilasuunnittelun osalta.

2.4 Oppilaille pyritään takaamaan mahdollisimman yhtenäinen koulupolku

Yhtenäinen koulupolku tarkoittaa sitä, että lapsen oppimisen ja kasvun polku muodostuu mahdollisimman jatkuvaksi ja johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi eri ikä- ja kouluvaiheiden välillä ilman opetuksen järjestäjästä johtuvia tarpeettomia toimintaympäristövaihdoksia tai yksiköiden välisiä siirtoja.

Painopiste on lapsen hyvinvoinnissa, jatkuvuudessa ja nivelvaiheiden sujuvuudessa. Erilaisten siirtymien vähentäminen ja rajaaminen minimiin lisää turvallisuuden tunnetta ja vähentää levottomuutta. Resurssien käyttö tehostuu, kun opetusryhmien muodostaminen on joustavaa ja opettajien työpanosta voidaan hyödyntää useammilla vuosiluokilla.

Kuntalaiskyselyssä toistuvin koulurakennetta koskeva huoli liittyi 5.–6.-luokkalaisten sijoittamiseen, koulunvaihdoksiin, luokkien hajottamiseen sekä saman perheen lasten mahdollisesti erilaisiin koulupolkuihin. Vastaajat eivät aina tarjonneet samaa ratkaisua, mutta ongelman määrittely on varsin yhtenäinen: koulupolun pitäisi olla tiedossa mahdollisimman varhain ja muutoksia tulisi tehdä vain perustellusti.

Oppilasikäluokkien siirrot Salpakankaalta Heinsuolle oppilasmäärien tasaamiseksi (kunnanhallituksen päätös 13.1.2025) näyttäytyy oppilaille ja heidän vanhemmilleen epäselvälle ja perusteettomalle koska vaihdokset eivät perustu oppilaan tai huoltajan valintoihin. Siirrot voivat pahimmillaan rikkoa kaverisuhteita ja lisätä jännitteitä ja syrjäytymistä. Myös 16.6.2025 jätetyn valtuustoaloitteen (Keski-Hollolan elinvoima ja tulevaisuus) mukaisia tavoitteita tukee parhaiten oppilaiden ennakoitavissa oleva, johdonmukainen ja pitkäjänteinen koulupolku.

Koska kunnanhallituksen esityksessä on päädytty ratkaisuun, että Heinsuon koulu säilyy 5-9 luokan kouluna, ei oppilassiirtymiltä Salpakankaalta Heinsuon kouluun voida välttyä. Tämän vuoksi myöskään ennakkotietoa koulupolusta ei pystytä koulupolun alussa määrittelemään kuntalaispalautteiden toivomusten mukaisesti.

Yhtenäinen koulupolku tarkoittaa erilaisia koulupolkuja eri koulujen osalta:

- Salpakankaan koulun oppilaille pääosin 0-9 yhtenäiskoulua, lukuunottamatta n. 60-70 oppilaan siirtoja 5. luokalta lähtien Heinsuon kouluun 5-9 luokille
- Heinsuon koulun 5-9 luokka-asteita
- Herralan, Nostavan ja Pyhäniemen kouluissa 0–4 luokka-asteita ja 5–9 luokka-asteita Heinsuon koulussa (tai Salpakankaan koulussa)
- Hämeenkosken koulun 0–6 luokka-asteita ja 7–9 luokka-asteita Heinsuon koulussa (tai Salpakankaan koulussa)
- Kalliolan koulun 0–6 luokka-asteita ja 7–9 luokka-asteita Lahden Kivimaan koulussa tai lähialueen koulussa.

  Myös oppilaan tai huoltajan valitsemalla painotetulla opetuksella (musiikki/liikunta) voi olla vaikutuksia koulupolkuun samoin kuin muuttoliikkeellä, toissijainen haku tai oppimisen tuen palvelutarpeella.

Johtopäätös: Mahdollisimman yhtenäinen ja ennakoitavissa oleva koulupolku tarjoaa perusopetusikäisille parhaat mahdollisuudet hyvinvoinnin ylläpitoon ja syrjäytymisen ehkäisyyn.

Jos jatketaan nykyisellä mallilla eli yhden yhtenäiskoulun mallilla, Salpakankaan koulusta on siirrettävä oppilaita 5:lle luokalle Heinsuolle vuosittain 60-70, kahden yhtenäiskoulun mallissa siirroista voidaan pääsääntöisesti luopua.

Linjausesitys: Oppilaille pyritään takaamaan opetuksen järjestäjän toimesta mahdollisimman yhtenäinen koulupolku

2.5 Heinsuon koulu jatkaa 5-9 lk kouluna

Syksyllä 2026 Salpakankaan koulussa on 1017 oppilasta ja Heinsuon koulussa 612 oppilasta. Oppilasmäärien ennustetaan oleva 2028-2029 930 ja 550 ja vuonna 2031-2032 807 ja 464.

Salpakankaan koulun nykyistä painetta lisää pienten oppilaiden suuri määrä, mikä näkyy arjessa lisääntyneenä ohjauksen tarpeena, levottomuutena ja tilanteina sekä lasten että aikuisten kuormituksena. Lisäksi siirtymävaiheessa olevat ikäluokat tarvitsevat enemmän tukea, ja oppilaiden epävarmuus omasta koulupolustaan on lisääntynyt. Tällaisessa tilanteessa koulun koko ja yhteisön hallittavuus korostuu. Salpakankaalla toiminta on jo nyt tiukasti strukturoitua, eikä joustolle juuri ole tilaa. Liian suuri yksikkö heikentää mahdollisuuksia kohdata oppilaita yksilöllisesti.

Kuormittuneimpia ovat ruokalatila, eteiset, naulakot ja piha-alueet. Kiire, ahtaus ja lisääntyneet kohtaamiset näkyvät erityisesti pienempien oppilaiden levottomuutena ja ajoittaisina aggressiotilanteina. 82 % Salpakankaan koulun henkilöstöstä on havainnut oppilasmäärän ja ikäjakauman seurauksena yleistä melutasoa ja levottomuutta yhteisissä tiloissa ja 66 % piti haastavimpina paikkoina eteisiä, naulakoita ja kenkien/vaatteiden vaihtopaikkoja.

Kahden koulun malli tukee henkilöstön työssä jaksamista ja mahdollistaa varhaisen tuen oppilaille. Kahden yhtenäiskoulun malli olisi Hollolassa pedagogisesti, toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävin ratkaisu, koska se turvaisi ennen kaikkea oppilaan arjen sujuvuuden, turvallisuuden ja oppimisen edellytykset. Kahden koulun mallissa oppilasmassa jakautuisi hallitummin (Salpakangas noin 60 % ja Heinsuo noin 40 %), mikä rauhoittaa arkea ja parantaa turvallisuuden tunnetta.

Oppilasnäkökulmasta keskeistä on, että koulu on sopivan kokoinen. Kun oppilaita ei ole liikaa yhdessä yksikössä, aikuiset ovat paremmin saavutettavissa, ryhmät muodostuvat turvallisemmin ja vuorovaikutus on laadukkaampaa. Tämä tukee erityisesti niitä oppilaita, jotka vasta opettelevat koulun toimintatapoja tai tarvitsevat enemmän aikuisen tukea. Samalla opiskeluhuollon palveluiden laatu paranee, kun oppilasmäärä pysyy pedagogisesti hallittavana.

Myös opetuksen järjestämisen ja näkökulmasta kahden koulun malli olisi perusteltu. Kun samassa yksikössä on vuosiluokkia 0–9 voidaan opetusta järjestää joustavammin eri vuosiluokilla ja tukitehtävissä. Tämä vähentäisi riskiä, että yksittäisen koulun oppilasmäärän lasku johtaa opetustuntien puutteeseen ja tätä kautta opettajien vaihtuvuuteen. Ratkaisu myös vähentäisi oppilaiden liikkumista koulupäivien keskellä eri opetuspisteiden välillä, mikä puolestaan heikentää keskittymistä ja lisää kuormitusta ja sitoo aikaa ja valvontaresurssia.

Kahden yhtenäiskoulun malli toisi Finwise Oy:n mukaan henkilöstökulusäästöjä vuoteen 2031-2032 650 000 euroa, mutta edellyttäisi kunnan ja YIT Oy:n arvion mukaan Heinsuon kouluun yhteensä 0,5 miljoonan euron investointeja (sisääntulo, luokkatilat, piha-alue).

Esille on nostettu myös malli, missä Heinsuon koulusta muodostettaisiin 7-9 luokka-asteen koulu ja Salpakankaasta 0-6 luokka-asteen koulu. Erikoisluokat, kuten kotitalous, käsityö, luonnontieteet,

musiikki ja kuvataide, määrittävät todellisen ryhmäkapasiteetin. Tässä mallissa rakennetut aineluokkavarustelut tulisi purkaa Salpakankaan koulusta ja rakentaa Heinsuon koululle arvion mukaan vähintään seitsemän aineluokan verran. Painotetun musiikin opetus 7–9 tulisi tässä tapauksessa siirtää osaksi Heinsuon koulua ja tehdä tarvittavat tilat, jotka tukevat painotettua opetusta. Painotetun liikunnan opetus luokkien 5–6 osalta siirtyisi Salpakankaan koululle. Aineluokkatilojen osalta Heinsuon tilat 1/3 verrattuna Salpakankaan tiloihin.

Mikäli Heinsuon koulusta muodostettaisiin 7-9 luokka-asteen koulu edellyttäisi erikoisluokkien purkamista Salpakankaalta ja uusien rakentamista Heinsuolle, Finwise Oy arvioi, että ala- ja yläkoulumalli on kokonaisuutena selvästi heikoin vaihtoehto. Toteutus olisi mahdollinen aikaisintaan 2030-luvun alussa merkittävin muutosinvestoinnein(450 000 euroa) Heinsuolle. Heinsuon nykyinen aineopetuksen kapasiteetti mahdollistaa toteutuksen aikaisintaan 2030-luvun lopulla.

Johtopäätös:

Oppilasvirrat tasapainottuvat nykyisessä mallissa vuokymmenen vaihteeseen, kun Salpakankaan oppilasmäärän arvioidaan vähenevän alle 900 oppilaan. Yhden suuren 0–9-koulun malli ei kuitenkaan vastaa nykytilanteessa oppimisen, hyvinvoinnin ja arjen hallinnan tarpeisiin optimaalisesti.

Kahden koulun malli pitää oppilasmäärän sopivan kokoisena molemmissa kouluissa ja tukee turvallista ja sujuvaa arkea. Ratkaisu jakaa erityisesti pienten lasten määrän, mikä vähentää ruuhkaa, levottomuutta ja kuormitusta sekä tukee erityisesti pienempien oppilaiden kasvua ja koulutaitojen kehittymistä. Samalla oppilashuollon ja oppimisen tuen saatavuus paranee. Kahden sopivan kokoisen ja keskenään tasapainoisen koulun malli mahdollistaa turvallisen kouluarjen, laadukkaan opetuksen sekä lasten kasvun ja hyvinvoinnin parhaalla mahdollisella tavalla.

Kahden yhtenäiskoulu mallin muutostöistä johtuvat investoinnit ovat 500 000 € ja muutostöiden odotetaan lisäävään kunnan vuotuista leasing-kustannusta 31 000 euroa, mutta tuovan henkilöstösäästöjä 150 000 euroa/vuosi.

Heinsuon koulun muuttaminen 7-9 yläkouluksi edellyttää arviolta 450 000 euron muutostöitä erikoisluokkien osalta ja toteutus on mahdollinen opetustuntien määrästä johtuen vasta ensi vuosikymmenellä.

Kokonaisarvion pohjalta kunnanhallitus päätyi linjausesitykseen Heinsuon koulun säilyttämisestä 5-9 luokkien kouluna.

Linjausesitys: Heinsuon koulu säilyy 5-9 luokkien kouluna. Kuntakeskuksen koulujen oppilasmäärien optimointi edellyttää myös jatkossa oppilassiirtoja Salpakankaan koululta Heinsuon koululle.

2.6 Alkuluokkatoimintaa jatketaan resurssien käyttöä tehostamalla

Hollolassa esiopetus järjestetään kouluissa osana alkuluokkatoimintaa, jossa esiopetus ja alkuopetus toimivat yhdessä samassa ympäristössä ja tiiviissä yhteistyössä. Tämä ratkaisu on lapsen kannalta tarkoituksenmukainen, turvallinen ja oppimista tukeva. Kun esiopetus ja alkuopetus ovat yhdessä, lapsi tutustuu jo esiopetusvuoden aikana koulun arkeen, toimintatapoihin, tiloihin ja aikuisiin. Näin koulun aloitus on rauhallisempi ja turvallisempi kokemus, mikä vähentää jännitystä ja tukee oppimisen käynnistymistä.

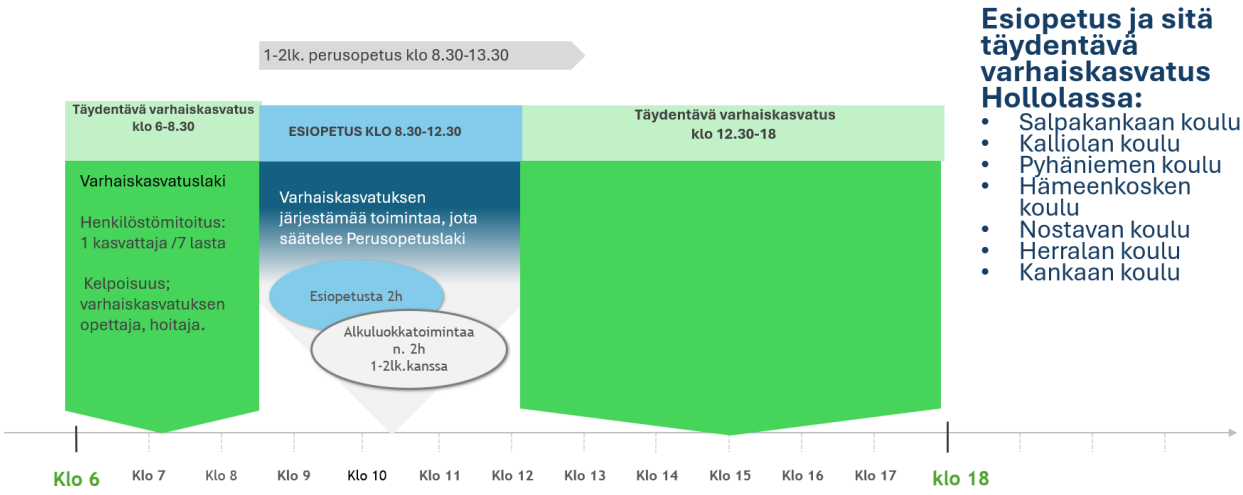
Yhteinen alkuluokkatoiminta vahvistaa oppimista, koska siinä lapsen oppiminen nähdään yhtenäisenä jatkumona esiopetuksesta ensimmäiselle ja toiselle vuosiluokalle. Lapsen kehitystä voidaan seurata pitkäjänteisesti, mahdollinen tuen tarve tunnistetaan varhain ja tuki voidaan järjestää joustavasti ilman katkoksia. Kun oppimisympäristö ja toimintatavat pysyvät samoina, lapsen ei tarvitse sopeutua jatkuviin muutoksiin, vaan hän voi keskittyä oppimiseen.

Esiopetus on osa koulutusjärjestelmää, ja siihen osallistuminen on velvoittavaa oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Kunnan näkökulmasta on tärkeää, että kaikki lapset osallistuvat kunnan järjestämään esiopetukseen. Näin varmistetaan yhdenvertaiset lähtökohdat kaikille lapsille, mahdollistetaan opetuksen suunnitelmallinen ja laadukas järjestäminen sekä tuetaan lapsen kehityksen ja oppimisen seurantaa alusta alkaen. Yhtenäinen osallistuminen mahdollistaa myös selkeän oppimispolun rakentamisen. Jos osa lapsista jää yhteisen järjestelmän ulkopuolelle, oppimisen jatkumo heikkenee ja tuen järjestäminen vaikeutuu.

Esiopetus kestää vain osan päivästä, noin neljä tuntia, ja suuri osa lapsista tarvitsee lisäksi täydentävää varhaiskasvatusta ennen esiopetusta ja sen jälkeen. Täydentävä varhaiskasvatus ei ole erillinen lisäpalvelu, vaan lakisääteinen osa kokonaisuutta silloin, kun lapsella on hoidon tarvetta. Varhaiskasvatusta ohjaava lainsäädäntö edellyttää riittävää ja kelpoista henkilöstöä, lasten määrään sidottua henkilöstömitoitusta sekä turvallista ja laadukasta toimintaa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että henkilöstön määrä määräytyy lasten määrän ja heidän läsnäolonsa mukaan, mitoituksesta ei voida joustaa taloudellisista syistä ja henkilöstöä tarvitaan koko päiväksi.

Kustannukset muodostuvat esiopetuksen ja sitä täydentävän varhaiskasvatuksen kokonaisuudesta. Koska esiopetus ei kata koko päivää, suuri osa lapsista tarvitsee hoitoa aamulla ja iltapäivällä. Henkilöstömitoitus koskee koko päivää, joten henkilöstöä tarvitaan enemmän kuin pelkkään opetukseen. Turvallisuudesta ja laadusta ei voida joustaa, sillä mitoitus on vähimmäistaso. Vaikka alkuluokkatoiminnassa opetusta voidaan järjestää yhdessä, se ei poista lasten hoidon ja valvonnan tarvetta. Tämän vuoksi henkilöstökustannukset ovat olennainen ja väistämätön osa kokonaisuutta. Alkuluokka vuosiluokkien 1–2 osalta maksaa saman verran kuin perinteisessä mallissa. Pienillä kouluilla ainoa tapa, jolla opetusta toteutetaan, on joka tapauksessa yhdysluokkaopetus, joten alkuluokkatoiminta ei eroa tästä mitenkään. Toimintaa on kuitenkin uudelleenjärjestelty lastenhoitajien ja perusopetuksen opetustuntien osalta jo kevään 2026 aikana, mikä osaltaan on vähentää kustannuksia neljän lastenhoitajan verran sekä opetuksen osalta alakoulujen tuntikehyksen vähennyksenä. Vähennyksiä on tehty myös esiopettajien määrään ryhmien vähentymisten osalta liittyen lapsimäärien muutoksiin.

Esiopetusajan (4h), sitä täydentävän varhaiskasvatuksen ja alkuluokkatoiminnan jakautuminen päivittäin

Kuva: Esiopetusajan (4h), sitä täydentävän varhaiskasvatuksen ja alkuluokkatoiminnan jakautuminen

Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta on 15.4.2026 § 42 ”Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäminen Hollolassa -asiakirja 2026” käsitellyt alkuluokkatoiminnasta tehtyä selvitystä ja päätynyt pysymään nykyisessä toimintamallissa.

Johtopäätös: Alkuluokkatoiminta eli yhteistyö esiopetuksen, ensimmäisen ja toisen vuosiluokan kesken tukee lapsen oppimista, hyvinvointia ja turvallista koulun aloitusta. Yhteinen toimintamalli mahdollistaa oppimisen jatkumon sekä varhaisen tuen tarpeen tunnistamisen ja toteuttamisen. Kaikkien lasten osallistuminen kunnan esiopetukseen vahvistaa yhdenvertaisuutta ja yhtenäistä oppimispolkua, jonka esioppilas aloittaa ja jatkaa samassa yksikössä. Täydentävä varhaiskasvatus kuuluu olennaisena osana esiopetuksen kokonaisuuteen, ja sitä ohjaava henkilöstömitoitus määrää vähimmäishenkilöstön, josta ei voida poiketa.

Nykyinen malli vähentää erityisopetuksen tarvetta ja on panostus oppilaan varhaiseen tukeen. Alkuluokkatoiminta on luokkamuotoista opetusta, jossa luokkakoko on valiokunnan määräämä 20–24 opp./luokka. Esiopetuksen laajuus on vähintään 700 tuntia eli keskimäärin neljä tuntia päivässä. Päivään saa kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta.

Jos esiopetus toimii päiväkodissa osana varhaiskasvatusta, noudatetaan varhaiskasvatuksen suhteita ja ryhmäkokorajoituksia. Esimerkiksi 5-vuotiailla ja sitä vanhemmilla lapsilla suhdeluku on yleensä 7 lasta / 1 aikuinen, ja kokonaisryhmässä voi olla esimerkiksi enintään 21 lasta ja kolme aikuista. Pelkkää 5 tunnin esiopetusta varten suhdeluku voi olla 13 esiopetuslasta aikuista kohden.

Sivistys- ja hyvinvointivaliokunnan 15.4.2026 § 48 päättämän asiakirjan (Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäminen Hollolassa) mukaan esiopetus on osa varhaiskasvatusta. Hollolassa esiopetus järjestetään alkuluokkatoimintana kouluilla. Esi- ja alkuopetus toimivat suunnitelmallisesti tiiviissä yhteistyössä opetussuunnitelman mukaan. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on vahvistaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Esiopetuksen järjestämisessä huomioidaan sekä varhaiskasvatuksen, että perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt.

Alkuluokkatoiminnassa työskentelevät yhdessä esiopettaja ja luokanopettaja, tarvittaessa myös lastenhoitaja, koulunkäyntiavustaja ja erityisopettaja. Toiminta perustuu moniammatilliseen tiimiin ja suunnitelmalliseen yhteistyöhön, joka käynnistyy jo ennen lapsen siirtymistä esiopetukseen. Yhteistyö huoltajien kanssa sekä tiedonsiirto varhaiskasvatuksesta kouluyhteisöön ovat keskeisiä siirtymävaiheessa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan vuosiluokkien 1–2 opetuksessa otetaan huomioon esiopetuksen ja sitä edeltäneen varhaiskasvatuksen antamat valmiudet. Vuosiluokkien 1–2 erityisenä tehtävänä on luoda perusta oppilaiden myönteiselle käsitykselle itsestä oppijana ja koululaisena sekä kehittää valmiuksia myöhempää työskentelyä ja oppimista varten. Perusopetuksen alussa jokaisen oppilaan edistymisen huolellinen seuranta on erityisen tärkeää, jotta voidaan huolehtia siitä, että oppilaalla on edellytykset opinnoissa etenemiseen

Linjausesitys: Alkuluokkatoimintaa jatketaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyönä resurssinkäyttöä tehostamalla.

2.7 Oppimisen tuen järjestämistä tehostetaan

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki kuuluu jokaisen oppilaan oikeuksiin. Perusopetuslain 20 a §:n mukaan oppilaalla on oikeus saada tukea silloin, kun hänellä on vaikeuksia oppimisessa tai koulunkäynnissä. Tuki voi liittyä esimerkiksi oppimiseen, opetukseen osallistumiseen, keskittymiseen, koulutyöhön sitoutumiseen tai sosiaalisiin tilanteisiin.

Perusopetuslain 20 b § edellyttää, että opetuksen järjestäjä varaa joka lukuvuodelle riittävän vähimmäisresurssin ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin. Näitä ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Hollolassa tähän on varattu yleiseen ja opetuskielen tukiopetukseen 1 vuosiviikkotunti jokaista valvontaluokkaa kohden sekä erityisopettajan tunteja kouluittain suhteessa oppilasmäärään.

Jos ryhmäkohtainen tuki ei riitä, oppilaalla on oikeus saada oppilaskohtaisia tukitoimia. Perusopetuslain 20 c §:n mukaan nämä tukitoimet perustuvat oppilaan tuen tarpeen arviointiin, ja päätös tuesta on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Oppilaskohtaisia tukitoimia ovat esimerkiksi erityisopettajan opetus pienryhmässä, erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet.

Hollolassa erityisopettajan tukea on tarjolla kaikilla kouluilla suhteessa oppilasmäärään. Syksystä 2026 alkaen kaikilla kouluilla on mahdollisuus tarjota oppiaineen opetusta osittain tai kokonaan pienryhmässä. Erityisluokanopettajan antamaa opetusta erityisluokassa järjestetään Kalliolan, Hämeenkosken, Heinsuon, Salpakankaan ja Kankaan kouluilla lukuvuonna 2026–2027.

Perusopetuslain 20 g §:n mukaan opetusryhmät muodostetaan pääsääntöisesti vuosiluokittain. Tarvittaessa opetusta voidaan kuitenkin järjestää myös yhdysluokissa. Hollolassa suuremmissa kouluissa vuosiluokittainen opetus toteutuu hyvin, ja pienemmissä kouluissa opetusta järjestetään tarkoituksenmukaisesti muodostetuissa yhdysluokissa.

Laissa säädetään myös ryhmäkoista. Tavallisessa luokassa saa olla enintään viisi sellaista oppilasta, jotka saavat opetusta pienryhmässä tai erityisluokassa laissa tarkoitetulla tavalla. Erityisluokassa oppilaita saa olla pääsääntöisesti enintään 10. Joissakin tilanteissa enimmäismäärä on 8 tai 6 oppilasta. Hollolassa nämä vaatimukset on otettu huomioon, ja

esimerkiksi isommille kouluille on lisätty resurssiopetuksen tunteja, jotta lain mukaiset järjestelyt toteutuvat.

Kankaan kouluun ohjataan vaativan tuen esioppilaita, joiden koulupolun arvioidaan jatkuvan Kankaan koulussa. Ratkaisulla tuetaan lasten sujuvaa siirtymää varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen ja vahvistetaan tuen jatkuvuutta tutussa toimintaympäristössä. Kankaan koululle on aiempinakin vuosina otettu oppilaita jo esiopetukseen, jos lapsen tuen tarve on sitä vaatinut.

Esioppilaiden ottaminen ei edellytä lisähenkilöstön osoittamista Kankaan koululle, vaan toiminta toteutetaan koulun nykyisillä resursseilla ja samalla saadaan henkilöstösäästöjä muihin esiopetusyksiköihin. Esioppilaat ovat osa Kankaan koulun alkuluokkaa, jossa opiskelee esioppilaiden lisäksi ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaita Hollolan alkuluokkamallin mukaisesti.

Hollolassa erityisluokanopettajan antamaa opetusta erityisluokassa saa 10 % oppilaista ja laaja-alaisen erityisopettajan antamaa kohdennettua opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena yleisopetuksen luokassa saa 5 %. Ryhmäkohtaista laaja-alaisen erityisopettajan opetusta saavat kaikki oppilaat tarpeen mukaan.

Taloudellinen tarkastelu: Tuen järjestämisen muutoksista odotetaan johtavan kuntatasolla 5 henkilötyövuoden vähennykseen, eli 225 000 € vuotuinen säästö. säästö perustuu 5 htv vähennykseen kuntatasolla. Vaativan esiopetuksen järjestäminen Kankaan koulussa arvioidaan johtavan 5 htv:n alenemaan kuntatasolla ja siten noin 175 000 euron vuotuiseen säästöön.

Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta on 15.4.2026 § 48 sekä 10.6.2026 §80 ja §82 käsitellyt tuen palvelujen järjestämistä kunnassa, se on myös lähtökohtana tälle tarkastelulle.

Johtopäätös: Hollolan perusopetus järjestää oppimisen tukea kaikilla kouluilla, oppilaiden tarpeiden edellyttämällä tavalla**.** Kokonaisuutena voidaan todeta, että Hollolassa tuen lakimuutokset on huomioitu ja tuen järjestämistä suunnitellaan lukuvuosittain oppilasmäärät ja koulujen erilaiset tarpeet huomioon ottaen.

Linjausesitys: Oppimisen tuen palveluja järjestetään Hollolassa siten, että tukea tarjotaan kaikilla kouluilla, oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksen ja Kankaan koulun toimintaa tiivistetään esiopetuksen järjestämisen osalta. Luokkamuotoista erityisopetusta järjestetään keskitettynä kunnan suurimpiin kouluihin.

2.8 5–6 luokan oppilaiden sijoittuminen nykymallin pohjalta jatkuu

Hollolan kunnan valtuuston 7.11.2016 § 67 päätöksen perusteella 5.–6. -luokkalaiset ovat siirtyneet Herralan, Nostavan ja Pyhäniemen osalta Heinsuon ja Salpakankaan kouluihin. Kalliolan ja Hämeenkosken kouluissa 0-6 lk opetusta päätettiin jatkaa. Kunta on toteuttanut investoinnit, henkilöstörakenteen ja oppilaiden tukimuodot valtuuston päätöksen mukaisesti. Vastaanottavien koulujen tilat on suunniteltu siten, että 5–6 luokkalaisten opetus pystytään järjestämään parhaiten niissä tiloissa.

Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta on 9.10.2024 §120 käsitellyt 5-6 lk oppilaiden palautusta lähikouluun ja oppilaaksiottoalueista päättäessään päätynyt pysyttämään nykyisen toimintamallin.

Mikäli 5–6 lk oppilaat palautettaisiin lähikouluun:

- Nykyisten 1–4 luokkien koulujen henkilöstömäärää ja psykososiaalista opiskeluhuoltoa jouduttaisiin lisäämään. Psykososiaalinen opiskeluhuolto on hyvinvointialueen alaista toimintaa. Nykyisten 1–4 luokkien koulujen henkilöstö- ja tuntilisäyksiä ei ole vuoden talousarviossa. Siirto vaikuttaisi myös oppilaskohtaisten kustannusten voimakkaaseen nousuun. Kustannuksia nostaisi lisättävät opetustunnit sekä oppilaskohtaisten neliöiden muutos.
- Koululaiskuljetuksen osalta säästöä tulisi, jos oppilas ei tarvitse koululaiskuljetusta lähikouluun. Säästö on vähäinen verrattuna aiheutuneisiin henkilöstö- ja muihin kustannusten lisäyksiin.
- Oppilaiden siirto koskisi nykyisessä palveluverkossa Herralan, Nostavan ja Pyhäniemen kouluja. Herralan ja Nostavan osalta osa varhaiskasvatuksen palveluista jouduttaisiin tilojen takia siirtämään kuntakeskukseen tai rakentamaan lisätiloja. Kevään 2026 kuntalaiskyselyssä päiväkodin sijainti asuinalueen lähellä sai toiseksi korkeimman keskiarvon. Pyhäniemen osalta pitäisi remontoida uusia tiloja käyttöön, joita ei ole tarkoitettu opetustiloiksi. Siirto pitäisi toteuttaa lähikoulupäätösten kautta kahden vuoden aikana. Kuudesluokkalaiset pysyisivät kuljetuksissa vastaanottaville kouluille ensimmäisen lukuvuoden aikana. Ruoka- ja siivouspalvelut pitäisi mitoittaa uudelleen, joka aiheuttaisi myös lisäkustannuksia.

Taloudellinen tarkastelu:

A. 5.–6.-luokkalaisten siirto, ilman palvelusuunnitelman vaikutuksia
Kustannusvaikutus liittyy lähinnä opetuksen järjestämiseen.

	HTV	HTV €/v
1. Herrala		
Luokanopettaja	1	60 000
Laaja-alaisen erityisopettajan tuntien lisäys	0,5	30 000
2. Nostava		
Luokanopettaja	1	60 000
Laaja-alaisen erityisopettajan tuntien lisäys	0,5	30 000
3. Pyhäniemi		
Luokanopettaja	2	120 000
Laaja-alaisen erityisopettajan tuntien lisäys	0,5	30 000
Henkilöstövaikutukset yhteensä	6	330 000

Olemassa olevat reitit Heinsuolle ja Salpakankaalle säilyvät, kalustoa joudutaan lisäämään pienille kouluille vieviin erilliskuljetuksiin. Toteutus tehtäisiin kahden vuoden aikana eli neljäsluokkalaiset jäisivät ensiksi koululle eikä heitä siirrettäisi kuntakeskukseen viidennelle luokalle. Mikäli tarve olisi 10 lisätarveoppilaalle, keskimääräinen kustannus 2024 hinnoin olisi siis 36 000 euroa.

Nostavalta ja Herralasta joudutaan siirtämään päiväkodit pois nykyisestä rakennuksesta, jos 5–6 luokat palautetaan kouluille. Herrala uudet tilat yhdelle (1) ryhmälle. Nostavan varhaiskasvatus tarvitsee uudet tilat kolmelle (3) ryhmälle. Päiväkotipaikat joudutaan osoittamaan kuntakeskuksesta. Koulurinteen lakkauttaminen ei mahdollistu.

Elinvoimavaliokunta on lausuntonsa liitteenä todennut Nostavan uuden 3-ryhmäisen päiväkodin investointikustannukseksi noin 2 miljoonaa euroa, jonka vuosipoistokustannus on 65 000–70 000. Elinvoimavaliokunta ei ole arvioinut mahdollisen Herralan yksipaikkaisen tilajärjestelyn kustannuksia. Herralan päiväkotipaikat joudutaan osoittamaan kuntakeskuksesta, mikäli vaihtoehtoisia tiloja ei olisi osoittaa. Tämä taas johtaa Koulurinteen nykyisen väliaikaisen yksikön toiminnan jatkamiseen. Pyhänimen koululla joudutaan tässä tilanteessa tekemään luokkatilojen kunnostusta.

Oppilaiden siirtäminen pois Salpakankaalta ja Heinsuolta heikentää molempien koulujen tilatehokkuutta. Tilatehokkuuden alenemaa ei ole huomioitu laskelmassa.

Talouden näkökulmasta, oppilaiden siirto johtaa merkittävään vuotuisten kokonaiskustannusten kasvuun. Nostavan uudisrakennuksen vaikutukset johtavat investointimenojen kasvuun, jolloin linjattu 10 miljoonan vuotuinen investointiraja rikkoutuu, ilman vastaavia investointien poistoja hyväksytystä investointiohjelmasta. Herralan varhaiskasvatuksen asiakkaiden siirto kuntakeskukseen johtaa Koulurinteen toiminnan jatkamisen, siitä aiheutuvin lisäkustannuksin. Nykyisessä taloustilanteessa oppilaiden siirtoa ei talouden näkökulmasta voida pitää perusteltuna.

B. 5.–6.-luokkalaisten siirto, kokonaisvaikutus osana palvelusuunnitelmaa
Palvelusuunnitelman valmistelussa on arvioitu talouden kokonaisvaikutukseksi 1,3–1,4 miljoonan vuotuiset säästöt. 5.–6.-luokkalaisten siirto johtaa seuraaviin muutoksiin palvelusuunnitelman talousvaikutuksissa:

		Vuotuinen muutos
1. 5.–6. luokkien oppilaiden siirto		397 500
Opetuksen henkilöstövaikutukset	330 000	
Nostavan päiväkodin uudisrakennus, poistot	67 500	
Erilliskuljetuskustannusten muutos ei huomioitu		
2. Koulurinteen päiväkodin toiminta jatkuu		185 000
HTV säästöt poistuvat	185 000	
3. Pyhäniemen päiväkodin siirto ei toteudu		126 667
Opetuksen henkilöstövaikutukset	125 000	
Investoinnin poistot poistuvat	-13 333	
Nykyiset poistot jatkuvat	15 000	
Tulosheikennys palvelusuunnitelmaan verrattuna		709 167

Kustannusvertailu ei huomioi vaikutuksia Palvelusuunnitelman seuraavissa vuotuisissa kustannussäästöerissä:

- Tuen järjestäminen -5 HTV, 225.000 euroa
- Opetustuntien vähenemä -3 HTV 180 000 euroa
- Vaativan esiopetuksen muutokset -5 HTV 175 000 euroa

Investointiohjelman osalta kustannusvaikutus on seuraava

Investointiohjelman muutokset	
Nostavan uusi päiväkoti	2 000 000
Pyhäniemen päiväkodin investoinnit palautuvat	200 000
Pyhäniemen päiväkodin uusinvestointi poistuu	-200 000
Vaikutus investointiohjelmaan (TA2026)	2 000 000

Palvelusuunnitelman alunperin arvioidusta kokonaissäästöstä (1,3–1,4 miljoonaa euroa), 5.–6. luokkien oppilaiden siirrot johtavat tilanteeseen, jossa säästöistä jää jäljelle 0,1–0,3 miljoonaa euroa. Vastaavasti investointiohjelma kasvaa 2,0 miljoonaa euroa, joka johtaa vastaavaan lainamäärän kasvuun ja noin 70 000 euron vuotuisiin korkokustannuksiin. Investointiohjelman muutos ei sisällä mahdollisia investointitarpeita Herralan koulun ja varhaiskasvatuksen osalta. Lisääntyvän alijäämän sekä investointien kattaminen lainarahoituksella ei ratkaise tulosvaikutusta, vaan syventää taloudellista ahdinkoa.

Talouden näkökulmasta 5.–6.-luokkien oppilaiden siirto vesittää Palvelusuunnitelman talousvaikutukset ja kunnan tulee etsiä vastaavat säästöt muusta toiminnasta. Tätä vaihtoehtoa ei pidetä uskottavana, ilman selkeää päätöstä nykyisen palvelutason heikentämisestä tarkasti määriteltyjen tavoitteiden puitteissa.

Johtopäätös: Valtuuston aiempi päätös on toteutettu, ja 5.–6.-luokkalaisten opetus on järjestetty siihen suunnitelluissa tiloissa. Oppilaiden siirtäminen takaisin pienempiin kouluihin lisäisi merkittävästi henkilöstö- ja tilakustannuksia, eikä näihin ole varauduttu talousarviossa. Vaikka koulukuljetuksista syntyisi jonkin verran säästöä, se jäisi selvästi pienemmäksi kuin muut lisäkustannukset. Lisäksi muutos aiheuttaisi tilahaasteita ja lisäjärjestelyjä useissa kouluissa sekä vaikuttaisi varhaiskasvatuksen tiloihin, jolloin varhaiskasvatukselle joudutaan etsimään tai rakentamaan uusia tiloja. Kokonaisuutena muutos lisäisi kustannuksia ja heikentäisi toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Pienten koulujen jatkuvuuden turvaamiseksi on esitetty varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tilojen yhdistämistä edellä.

Linjausesitys: 5.–6. luokkalaisten opetus jatkuu nykyisen mallin mukaisesti Heinsuon ja Salpakankaan kouluilla. Hämeenkosken ja Kalliolan koulut jatkavat 1.–6. vuosiluokkien kouluina.

2.9 Lukiokoulutusta tarjotaan lähikunnissa

Lukio Hollolassa on lakkautettu 1.8.2014 alkaen osana vuosien 2014–2016 sopeuttamistoimia. Päätös on tehty valtuuston kokouksessa 26.6.2013. Lakkautuspäätökseen johtavia tekijöitä ovat olleet muun muassa yhä useampien oppilaiden hakeutuminen lukiokoulutukseen Lahden puolelle (Vesikansan lukioikäluokat haketuvat lähtökohtaisesti lähimpiin lukioyksiköihin) sekä ammatillisten opintojen suosion kasvu viime vuosikymmeninä lukio-opintojen rinnalla.

Päätöksen valmistelun yhteydessä on tuolloin teetetty kouluverkkoselvitys sekä tarkasteltu erilaisia vaihtoehtoja lukiokoulutuksen jatkamiseksi Hollolassa. Tässä yhteydessä esimerkiksi

yhteistyömahdollisuutta Päijät-Hämeen koulutuskonsernin kanssa on selvitetty. Vuoden 2013 päätöksentekoprosessin myötä Hollolan kunta luopui opetuksenjärjestäjän luvastaan.

Lukiolain (714/2018) 3 §:ssä tarkoitettua koulutuksen järjestämislupaa tulee hakea Opetus- ja kulttuuriministeriöltä vähintään vuosi ennen koulutuksen aloittamisajankohtaa. Hakemuksessaan kunnan tulee perustella koulutustarve ottaen huomioon esimerkiksi opiskelijamäärät, opetuskielet, ajantasainen opetussuunnitelma, valtakunnallinen ja alueellinen koulutustarve – ja tarjonta sekä ammatilliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen tarkoituksen mukaiseen järjestämiseen. Lisäksi vuoden 2018 lukiolain uudistuksen myötä lukiokoulutuksen järjestäjällä on velvoite ottaa käyttöön laadunhallintajärjestelmä toimintansa julkiseen arviointiin ja jatkuvaan kehittämiseen. Lakiuudistuksen myötä koulutuksen järjestäjältä vaaditaan yhteistyötä perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen, vapaan sivistystyön, korkeakoulujen sekä työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa.

Syntyvyyden laskun myötä koulutuksen järjestäjien tulee varautua oppilasmäärien vähenemiseen. Hollolassa vuonna 2029 oppilasmääräennusteen mukaan yhdeksännen luokkansa aloittaa 168 oppilasta, kun vastaava luku vuonna 2023 on ollut 232. Valtuuston 17.2.2020 § 6 palveluverkkopäätöksen viimeisin toimenpide toteutettiin 1.8.2025. Muutoksen toteuttamisen myötä sekä Salpakankaan koulun että Heinsuon koulun tilojen käyttöaste kasvoi. Lukiokoulutuksen järjestämiseksi tulisi tarkastella uudisrakentamista tai muutostöitä olemassa oleviin rakennuksiin.

Vuonna 2024 tehdyn kyselyssä Hollolan yhdeksännen luokkien oppilaat tuottivat vaikutusten ennakkoarviointiprosessin tueksi tietoa siitä, millaisia asioita nuori itse pohtii tehdessään ratkaisuja jatko-opintojensa suhteen. Kyselyn tulosten mukaan vastaajista yhteensä 16 % olisi harkinnut hakeutuvansa kotikunnan lukioon, mikäli vaihtoehto olisi ollut tarjolla. Lisäksi kyselyn tulosten mukaan nuoret pitävät merkittävimpinä valintaprosessiin vaikuttavina tekijöinä: mahdollisuutta saada uusia kavereita, valmistumista toiveammattiin sekä opintojaksojen monipuolisuutta. Puolestaan pienin merkitys annettiin mahdollisuudelle painotettuihin opintoihin, vanhojen kavereiden hakeutumiselle samaan koulutukseen tai keskiarvorajan mataluudella.

Oppilas voi hakeutua lukio- tai ammatilliseen koulutukseen valinnanvapauden puitteissa. Oppilaita lähinnä olevat lukiot löytyvät Lammilta, Asikkalasta ja Lahdesta ja II-asteen muut oppilaitoksen Lahdesta ja Asikkalasta. Yli 7 km yhdensuuntaiseen II-asteen matkaan oppilas saa koulumatkatuen, jonka myöntää Kela.

Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta on 2024 käsitellyt lukiokoulutusasiaa ja päätynyt pysyttämään nykyisen toimintamallin.

Johtopäätös: Lukion perustaminen edellyttää koulutuksen järjestämislupaa Opetus- ja kulttuuriministeriöltä, jossa koulutustarvetta tarkastellaan alueellisesti. Hakuprosessi edellyttää perusteellista selvitystyötä, mutta ei takaa luvan saantia.

Väestörakenteen muutos, ikäluokkien pieneneminen vaikuttavat mahdollisiin opiskelijamääriin. Ratkaisuna tähän lukiot tarjoavat erikoislinjoja ja taloudellisia etuja lisätäkseen opiskelijamääriään. Koulutustarjonta voidaan nähdä kunnan pito- ja vetovoimaa lisäävänä tekijänä.

Lukiokoulutuksen opetuksen järjestäminen kustannukset pelkästään opetuksen osalta olisi 900 000 euroa vuosittain. Lisäksi lukio-opetuksen järjestäminen vaatisi uudet rakennetut tilat tai nykyisten tilojen muutostyöt toisen yläkoulun yhteyteen. Lukiouudistusten myötä koulutuksen tulee olla opiskelijalle maksutonta, järjestäjällä on velvoite ottaa käyttöön laadunhallintajärjestelmä toimintansa julkiseen arviointiin sekä rakentaa sähköinen ylioppilaskoejärjestelmä.

Lukio-opintoihin sisällytetään kuudesta eri osa-alueesta koostuva oppiainerajat ylittävä osaamisen kokonaisuus. Koulutuksen tulee vastata nuorten yksilöllisiin tarpeisiin ja opiskelijoilla on oikeus entistä kattavampaan opinto-ohjaukseen ja erityiseen tukeen tarvittaessa. Nämä tulee huomioida resursseja tarkasteltaessa.

Linjausesitys: Hollolan kunta ei hae lukio-opetuksen järjestämislupaa.

2.10 Vesikansan oppilaiden yläkouluyhteistyötä jatketaan

Hollolan kunnalla on voimassa oleva sopimus Lahden kaupungin kanssa yläkouluikäisten oppilaiden koulupaikkojen järjestämisestä. Sopimus on pitkäaikainen (10 vuotta) ja seudullista yhteistyötä arvioidaan sopimuskauden päättyessä. Sopimus mahdollistaa laadukkaan opetuksen kustannustehokkaasti ilman oman yläkoulun rakentamiseen liittyviä investointitarpeita.

Yläkoulun perustaminen Kalliolan koulun yhteyteen edellyttäisi käytännössä merkittävää uudisrakentamista. Erityisesti erikoisluokkien (fysiikka–kemia, kotitalous sekä käsityötilat) toteuttaminen aiheuttaisi huomattavia investointikustannuksia, jotka eivät ole perusteltuja suhteessa oppilasmäärään.

Oppilasmäärien kehitysennuste ei tue uuden yläkoulun rakentamista, sillä perusopetusikäisten lasten määrän arvioidaan vähenevän tai pysyvän ennallaan. Tämä lisäisi riskiä tilojen vajaakäytöstä ja kasvattaisi kustannuksia oppilasta kohden. Lisäksi pienen, 2–3-sarjaisen yläkoulun henkilöstörakenne olisi haavoittuva. Kelpoisten aineenopettajien saatavuus olisi haastavaa, mikä voisi vaikuttaa opetuksen laatuun ja toiminnan jatkuvuuteen.

Taloudellinen tarkastelu: Hollolan kunnan suora kustannus (n. 260 000 €/v) koostuu tilavuokrasta, kuljetuskustannuksista, sekä luokkamuotoisesta erityisopetuksesta. Varsinainen perusopetus katetaan kotikuntakorvausmenolla Lahden kaupungille. Kotikuntakorvausmenettely on kansallisen tason järjestelmä, eikä se perustu opetuksen koulukohtaiseen toteutuneeseen kustannukseen. Oppilaiden siirtäminen pienempään yksikköön johtanee tilanteeseen, jossa kotikuntakorvauksen poistuminen ei riitä opetuksen kustannusten kattamiseen.

Johtopäätös: Kokonaisuutena tarkastellen yläkoulun rakentaminen Vesikansan alueelle ei ole taloudellisesti eikä toiminnallisesti tarkoituksenmukaista, vaan kouluyhteistyö seudullisen yhteistyön pohjalta turvaa palvelut laadukkaasti ja kustannustehokkaasti.

Linjausesitys: Hollolan kunta jatkaa Lahden kaupungin kanssa tehtyä sopimusta yläkouluyhteistyöstä ja arvioi sopimuksen päättymisvaiheessa mahdollista jatkoa seudullisen yhteistyön pohjalta.

2.11 Leasing-koulujen lunastamiseen valmistaudutaan

Leasing-kouluratkaisulla Heinsuon ja Kalliolan koulujen osalta tarkoitetaan Hollolassa käytössä olevaa rahoitus- ja omistusmallia, joka on erillinen mutta rinnakkainen kouluhankkeiden elinkaarimallin kanssa.

Elinkaarimalli tarkoittaa, että elinkaaritoimittaja (YIT) vastaa: rakennuksen kunnosta, ylläpidosta ja huollosta sekä sovitusta palvelutasosta sopimuskauden ajan. Elinkaarimalli ei automaattisesti pääty, vaikka kunta myöhemmin ostaisi rakennuksen omakseen leasingkauden jälkeen. Leasing-rahoitusmalli tarkoittaa, että rakennukset omistaa sopimusajan rahoittaja (Kuntarahoitus), ei kunta.

Kunta maksaa leasingmaksua, joka vastaa rahoituksen lyhennystä ja korkoa. Leasingjärjestelyihin on liittynyt myös korkosuojausta. Kunnan taseessa ei ole rakennusta, vaan pitkäaikainen rahoitusjärjestely on kirjattu taseen ulkopuoliseksi vastuuksi. Leasing-rahoitusmallin on myös jakanut kunnan pääomakustannukset poistomahdollisuuksia pidemmälle ajalle, joka osaltaan on tukenut kunnan taloutta.

Sisäilmaongelmaisten ja väistötiloissa toimineiden yläasteen ja Kalliolan koulujen uudisrakentamisesta päätettiin tilanteessa, missä iso kuva syntyvyyden pysyvästä laskukehityksestä ei ollut ennakoitavissa. Kunnanvaltuusto on 16.6.2014 päättänyt, että Heinsuon ja Kalliolan kouluhankkeiden rahoitusmalliksi valitaan kiinteistöleasing, jossa rakennusten jäännösarvoksi määritellään 50 %. Vuokra-aika on 20 vuotta rakennuksen käyttöönotosta, eli vuoteen 2037. Jäännösarvo (noin 50 % investointiosuudesta) on 17,4 miljoonaa euroa. Vuokra-ajan jälkeen kunta on velvollinen lunastamaan koulun jäännösarvosta tai kiinteistölle on osoitettava kolmas osapuoli ostajaksi jäännösarvoon. Kolmannen osapuolen löytäminen koulukiinteistön ostajaksi lienee mahdotonta, jos kunta ei sitoudu vuokralaiseksi. Sopimuksessa on myös kirjattu mahdollisuus leasing-sopimuksen jatkolle.

Leasing-vuokraan on päädytty tilanteessa, missä kunnan kolmen suurimman koulun investoinnit (yhteensä 68 miljoonaa euroa) laukesivat samanaikaisesti ja jossa tilanteessa kuntaliitoskeskustelu kävi kuumana. Ratkaisulla kunta pyrki välttämään silloisia voimassa olleita kriisikuntakriteerejä. Myöhemmin leasing-tarkastelu on liitetty osaksi kriisikuntakriteerejä. Leasing-ratkaisulla kunta on joka tapauksessa välttänyt lähes miljoonan euron vuotuiset poistot, joilla olisi suora vaikutus kunnan tulosta vähentäen.

Elinkaarimalliin päädyttiin, koska koulujen ylläpidossa oli nähtävillä poliittisten säästöpäätösten vaikutuksia pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen kiinteistön ylläpidon sijaan.

Valtuuston päätöksenteon yhteydessä on keskusteltu valtuustoseminaareissa siitä, että kunta varautuu 50 % jäännöserän lunastamiseen vuonna 2037 rahastoimalla tätä varten. Valtuustoseminaarin 24–25.9.2025 yhteydessä on käyty läpi periaate siitä, ettei rahastointi ole järkevää, koska rahastointia käytännössä voidaan tehdä vain ylijäämäisestä tuloksesta eivätkä rahastoidut varat ole vapaasti käytettävissä muuhun tarkoitukseen. Rahastointitilanteessa kunta ei hyödynnä rahavarojaan olemassa olevan lainamäärän alentamiseen, jolloin kunnan korollisten lainojen määrä rahastoinnin aikana lisää kunnan korkomenoja merkittävästi. Leasing-kohteiden takaisinosto ei edellytä ennakkorahastointia, vaan maksukykyä lunastushetkellä.

Syksyllä 2025 valtuustoseminaarilinjaus leasing-takaisinostoon varautumisessa oli, että kunta hyödyntää taseeseen kirjattua aikaisempien vuosien ylijäämää tekemällä tulevasta investoinnista vastaavan kirjauksen investointivarauksena. Näin toimien koulujen pääomakustannuksista takaisinoston jälkeen tulosta rasittaa vain hankintaan liittyvän lainan korkomenot. Tällä ratkaisulla kunnan talouden paineita saadaan laskettua merkittävästi verrattaessa ilman varausta kirjattavaan hankintamenoon tai leasing-sopimuksen jatkamiseen.

Takaisinostossa keskittyminen rahasuoritukseen ei tue kunnan tuloskehitystä, kun varaustarkastelu taas tukee talouden tulevaa tasapainoa. Kunnan tulee turvata olemassa olevat taseeseen kirjatut ylijäämät tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Ylijäämien kertymän kautta kunta on saanut laskettua korollisen vieraan pääomansa poikkeuksellisen alhaiseksi suhteessa tehtyihin investointeihin. Kun kunta ei joudu nostamaan lainaa toimintamenojensa kattamiseen, kunnan lainanottokyky koulujen takaisinostohetkellä arvioidaan erittäin vahvaksi.

Ratkaisuhetkellä voidaan arvioida erikseen myös leasing-vuokrauksen jatkoa.

Hollolan kunta on tehnyt mittavat n. 70 miljoonan euron panostukset koulujen uudisrakennuksiin 2010-luvulla. Näiden koulujen täysimittainen käyttö on perusteltua myös investointien ja osoitetun verorahoituksen hyödyntämisen näkökulmasta.

Johtopäätös: Leasingkoulujen lunastusta varten tehtävä rahastointi ei ole järkevää, koska rahastointi sitoisi varoja vuosikymmeniksi ilman varmuutta lunastuksen toteutuksesta, lisäisi kunnan korollisten velkojen määrää, heikentäisi muuta investointi- ja palvelukykyä ja kaventaisi tulevaa päätöksentekoa. Leasingmallissa tarkoituksenmukaista on huolehtia kunnan yleisestä taloudellisesta kantokyvystä ja ratkaista lunastus ajankohdan todellisten olosuhteiden perusteella.

Linjausesitys: Valtuusto päättää jatkaa taseeseen kirjatun aikaisempien vuosien ylijäämän ylläpitämistä, pyrkimyksenä kattava investointivaraus koulujen takaisinostolle.

2.12 Lasten ja nuorten vapaa-aikapalvelujen toteuttamista jatketaan nykymallin pohjalta

Hollolan kunnan vapaa-aikapalvelut perustuvat kunnan lakisääteisiin tehtäviin edistää asukkaidensa hyvinvointia, osallisuutta ja sivistystä. Kuntalain (410/2015) 1 §:n mukaisesti kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa, ja lain 22 § velvoittaa kuntaa huolehtimaan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Vapaa-aikapalvelut ovat keskeinen väline tämän perustehtävän toteuttamisessa.

Nuorisopalveluiden järjestämistä ohjaa nuorisolaki (1285/2016). Lain 2 §:ssä säädetään nuorisotyön tavoitteiksi nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukeminen sekä nuorten elinolojen parantaminen. Nuorisolain 3 §:n mukaan kunnan tehtävänä on järjestää nuorisotyötä ja -toimintaa sekä huolehtia nuorten tarpeiden ja äänen huomioimisesta kunnan toiminnassa. Hollolassa nuorisopalvelut toteuttavat näitä tehtäviä muun muassa etsivän nuorisotyön, koulussa tehtävän nuorisotyön, avoimen toiminnan ja nivelvaiheita tukevien toimintamallien kautta. Käyttötaloussuunnitelmassa nuorisopalveluiden toimintakate on noin -0,76 miljoonaa euroa (sisältää pääomakustannuksen).

Kirjastopalvelut perustuvat kirjastolakiin (1492/2016). Lain 2 §:ssä säädetään yleisten kirjastojen tavoitteeksi väestön yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistäminen sivistykseen ja kulttuuriin, lukemiseen, tiedon saatavuuteen, oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Kirjastolain 6 § velvoittaa kunnan järjestämään yleisen kirjaston peruspalvelut. Hollolassa kirjastopalvelut toteuttavat tätä tehtävää tarjoamalla maksuttomia ja saavutettavia kirjastopalveluja sekä toimimalla yhteisöllisenä kohtaamis- ja toimintaympäristönä.

Hollolan kirjasto kuuluu Päijät-Hämeen Lastukirjastoihin. Toimintaa järjestetään pääkirjastolla Salpakankaalla sekä kahdella sivukirjastolla Kalliolassa ja Hämeenkoskella sekä kirjastoautolla. Kirjastossa on tarjolla lehtiä, kirjoja, musiikkia, elokuvia ja muita aineistoja, joihin voi tutustua paikan päällä tai lainata kotiin. Kirjaston tiloissa voi opiskella, harrastaa ja oleskella. Siellä järjestetään myös opastuksia, neuvontaa, tapahtumia ja näyttelyitä. Yhteisöllinen kirjasto Salpakankaalla on monien yhdistysten keskeinen toimintaympäristö tarjoten erilaisia kokous- ja seminaaritiloja kuntalaisten käyttöön. Käyttötaloussuunnitelmassa kirjaston toimintakate on noin -1,05 miljoonaa euroa (sisältää pääomakustannuksen).

Lainat

	2024	2025
Pääkirjasto	198 297	208 943
Kirjastoauto	22 239	23 522
Hämeenkosken kirjasto	11 399	12 607
Kalliolan kirjasto	50 764	52 857

Kirjastoautossa tilastoituvien lainojen lisäksi auton mukana kulkee huomattava määrä aineistoa pääkirjastosta kouluille ja päiväkodeille. Nämä luokkakirjastot, luokkasarjat ja aihepaketit tuovat vuosittain n. 4 500 kpl lisää autosta lähteviin lainoihin.

Kävijät

	2024	2025
Pääkirjasto	172 894	181 138
Kirjastoauto	5 854	5 830
Hämeenkosken kirjasto	4 298	4 755
Kalliolan kirjasto	26 219	30 567

Liikuntapalveluiden järjestämistä ohjaa liikuntalaki (390/2015). Lain 5 §:n mukaan kunnan tehtävänä on luoda edellytyksiä asukkaiden liikunnalle, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea erityisesti lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Hollolassa liikuntapalvelut toteuttavat lakisääteistä tehtävää kehittämällä liikuntaolosuhteita, tarjoamalla ohjattua liikuntaa ja edistämällä liikunnallista elämäntapaa eri ikäryhmissä yhteistyössä seurojen ja muiden toimijoiden kanssa.

Liikuntapalvelut järjestävät monipuolisia liikuntamahdollisuuksia, ohjattua liikuntaa ja terveysneuvontaa kuntalaisille ohjattua liikuntaa 31 tuntia viikossa ja liikuntaohjausta 10 tuntia viikossa. Liikuntapalveluiden liikuntakalenteri liikuttaa satoja kuntalaisia viikoittain liikuntatreffeillä, ohjatuilla, liikkumisen tukea tarjoavissa matalan kynnyksen kuntosaliryhmissä. Liikuntapalvelut pyrkivät aktiivisesti toimintakauden aikana mukauttamaan tarjontaansa vastaamaan kuntalaisten toiveita ja erityistarpeita. Käyttötaloussuunnitelmassa liikuntapalveluiden toimintakate on noin -2 miljoonaa euroa (sisältää pääomakustannuksen). Lukuun sisältyy myös uimahalli.

Salpakankaalla sijaitseva ja vuosina 2024–2025 kokonaisvaltaisesti peruskorjattu uimahalli palvele vuosittain noin 100 000 käyttäjää. Talousarviossa 2026 sen käyttösuunnitelmassa uimahallin vuotuisiksi lippu- ja kahviotuotoiksi on arvioitu 456.000 euroa ja käyttömenoiksi (sisältää pääomavuokran) kohdennettu 1,4 miljoonaa euroa.

Jäähalli on käyttäjäryhmien käytössä vuosittain 2200 tuntia. Suurimmat käyttäjäryhmät ovat: Junior Pelicans ry (1000 h) ja sivistyksen- ja hyvinvoinnin palvelualue (500 h). Talousarvio 2026 käyttösuunnitelmassa jäähallin tuloiksi on arvioitu 85.000 euroa ja käyttömenoiksi (sisältää pääomakustannuksen) 344.700 euroa.

Kulttuuripalvelut perustuvat lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019). Lain 1 §:n mukaan kunnan tehtävänä on edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä sekä tukea luovaa toimintaa ja kulttuurista osallisuutta. Lain 3 § korostaa kulttuurin merkitystä hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäjänä. Hollolan kulttuuripalvelut tukevat näitä tavoitteita muun muassa kulttuurikasvatuksen, tapahtumatuotannon ja yhteistyön kautta.

Kulttuurista työtä toteutetaan tiiviissä yhteistyössä useiden eri kunnan yksiköiden sekä kolmannen ja neljännen sektorin kanssa. Kulttuuripalvelut koordinoivat Hollolan kunnan kulttuurikasvatusohjelman toteutumista perusopetuksessa, lasten kulttuurikeskus Efektin toimintaa sekä harrastamisen Suomen mallin mukaisen toiminnan järjestämistä Hollolassa. Kulttuuripalvelut toimivat keskeisenä tapahtumatuotantoa organisoivana ja toteuttavana toimijan yhteistyössä muiden palvelualueiden ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Käyttötaloussuunnitelmassa 2026 Kulttuuripalveluiden toimintakate on noin -0,4 miljoonaa euroa (sisältää pääomakustannuksen).

Nuorisopalvelut tarjoavat tekemistä ja toimintaa vapaa-ajalla, tukea työelämän alkutaipaleella ja apua haastavissa elämäntilanteissa Hollolassa nuorisotyö näkyy vahvasti myös perusopetuksen arjessa. Keskeiset toimintamallit ovat etsivä nuorisotyö ja kouluilla tehtävä nuorisotyö. Kaikessa toiminnassa pyritään saumattomaan lapsen ja nuoren kasvua tukevaan toimintaan.

Perusopetuksen rajapinnalla Hollolassa toimii neljä vakituista koulunuorisotyöntekijää. He tuottavat nuorisopalveluja Heinsuon ja Salpakankaan kouluilla sekä Kalliolan ja Hämeenkosken kouluilla. Toimintaa järjestetään lisäksi koulujen yhteydessä toimivilla nuorisotiloilla, Kalliolan kabinetissa ja Hämeenkosken nuorisotilassa. Koulunuorisotyö vahvistaa koulun ja vapaa-ajan palvelujen välistä yhteistyötä, tukee lasten ja nuorten arkea sekä mahdollistaa matalan kynnyksen kohtaamisen koulupäivän yhteydessä ja sen jälkeen. Koulunuorisotyö toteuttaa lisäksi tarveperusteisesti ryhmämuotoista työtä pienemmillä kouluilla. Osana toimintaa järjestetään Lions Quest -elämisen taidot -oppimateriaaleihin pohjautuvia kompassitunteja kaikille kunnan 5. luokan oppilaille.

Asiointipiste Piipahlus on Hollolan kunnan asiakaspalvelupiste, jossa annetaan yleisneuvontaa kunnan toimintaan liittyen. Piipahlus sijaitsee Hollolan kunnan pääkirjaston tiloissa. Asiointipisteessä voi hoitaa kunnan ja muiden toimijoiden palveluihin liittyviä asioita. Asiointipiste on myös eri palveluiden ja tapahtumien tietopankki ja palvelupisteestä voi hakea ja sinne voi palauttaa eri palveluihin liittyviä lomakkeita. Piipahluksen toimintamenot on taloussuunnitelmassa 2026 0,14 miljoonaa euroa. Kustannustenjakomallin kautta toimintakate on nolla euroa.

Seniorityössä vuoden 2025 aikana toteutui 148 yksilöohjaustapaamista, yhteensä noin 100 tuntia, ja ohjauksissa korostuivat erityisesti digiasiat, asuminen ja palveluihin liittyvä neuvonta. Seniorien ajankohtaisviestintää toteutettiin 11 uutiskirjeellä, ja sähköisen seniorikirjeen tilaajia oli 313. Kulttuuriharrastamista tuettiin neljällä seniorien kulttuuriretkellä, joihin osallistui yhteensä 172 henkilöä. Lisäksi Ikääntyvien yliopiston 29 luentoa keräsi 750 osallistumiskertaa, ja Erätauko- sekä Skididialogi-keskusteluihin osallistui yli 200 henkilöä. Kotikulmilla-toimintaa vahvistettiin neljällä Talotsemppari-valmennuksella, joissa kouluttautui kuusi uutta vapaaehtoista tukemaan senioreiden omaehtoista aktiivisuutta lähellä kotia.

Vapaa-aikapalveluiden henkilömäärät palveluittain:

Palvelu	HTV-resurssi	Lisätieto
Kirjastopalvelut	9 + 1	
Nuorisopalvelut	9,7 + 1	
Liikuntapalvelut	5 + 1	
Kulttuuripalvelut	3	1 HTV on määräaikaista hanketyöntekijäresurssia
HYTE	3	
Piipahlus	2	
VAP-hallinto	2	Vapaa-aikapäällikkö ja palvelusihteeri
Yhteensä	**36,7 HTV**	

Vuoden 2026 käyttötaloussuunnitelmassa yksikkökohtaiset Vapaa-aikapalveluiden toimintakatteet ovat:

	Toimintatuotot		Toimintakulut		TOIMINTAKATE	
Kirjatopalvelut	32 400	4 %	-1 080 800	19 %	-1 048 400	22 %
Kulttuuripalvelut	1 500	0 %	-417 800	8 %	-416 300	9 %
Liikuntapalvelut	521 500	64 %	-2 532 100	46 %	-2 010 600	42 %
Asiointipiste Piipahlus	140 600	17 %	-140 600	3 %	0	0 %
Hyvinvoinnoin koordinointi	2 500	0 %	-140 500	3 %	-138 000	3 %
Nuorisopalvelut	117 100	14 %	-876 000	16 %	-758 900	16 %
Vapaa-aikapalveluiden yhteiset	0	0 %	-376 000	7 %	-376 000	8 %
VAPAA-AIKA PALVELUT, yht	815 600	100 %	-5 563 800	100 %	-4 748 200	100 %

Johtopäätös: Vapaa-aikapalvelut ovat tärkeä osa Hollolan lasten ja nuorten vapaa-ajan kokonaisuutta sekä koulun arkea tukevaa ennaltaehkäisevää työtä. Toiminta vahvistaa lasten ja nuorten hyvinvointia, osallisuutta ja turvallista arkea sekä tukee matalan kynnyksen kohtaamista koulupäivän aikana ja sen jälkeen. Koulunuorisotyön sijoittuminen osaksi koulujen toimintaympäristöä sekä nuorisotilojen yhteyteen mahdollistaa palvelujen tarkoituksenmukaisen kohdentamisen eri alueille ja ikäryhmille. Kompassitunnit ja tarveperusteinen ryhmämuotoinen työ tukevat osaltaan lasten ja nuorten kasvua, vuorovaikutustaitoja ja arjen hallintaa.

Mikäli kunnan taloutta joudutaan edelleen sopeuttamaan, joudutaan myös vapaa-aikapalvelujen tasoa ja laatua uudelleenarvioimaan.

Linjausesitys: Vapaa-aikatoimintojen palvelutuotantoon ei esitetä merkittäviä muutoksia tällä valtuustokaudella.

2.13 Koululaiskuljetukset hyödyntävät ensisijaisesti kaikille avointa joukkoliikennettä

Koulumatkoista säädetään perusopetuslaissa (1998/628) § 32: ”*Jos perusopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai varhaiskasvatuslaissa*

tarkoitetusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai varhaiskasvatukseen. Perusopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus".

Peruopetuslain mukaisesti järjestettävä oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia.

Jos oppilas otetaan muuhun kuin 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun kouluun tai opetuksen järjestämispaikkaan, oppilaaksi ottamisen edellytykseksi voidaan asettaa, että huoltaja vastaa oppilaan kuljettamisesta tai saattamisesta aiheutuvista kustannuksista. Lisäksi, jos esiopetusta saava lapsi osallistuu toisessa kunnassa järjestettävään varhaiskasvatukseen varhaiskasvatuslain 6 §:n 4 momentissa tarkoitetulla tavalla, opetuksen järjestäjällä on oikeus edellyttää, että lapsen huoltaja vastaa lapsen kuljettamisesta tai saattamisesta aiheutuvista kustannuksista varhaiskasvatus- ja esiopetuspaikan välillä.

Hollolan kunnassa järjestetään esi- ja perusopetuksessa sekä valmistavaan opetukseen osallistuville oppilaille koululaiskuljetus esiopetukseen ja kouluun seuraavasti:

- Esiopetuksessa ja 1–2 luokilla, kun matka on 3 km tai pidempi, omavastuuraja kävellen taksi- tai linja-autoreitin varteen on enintään kolme (3) kilometriä
- Luokat 3–9, sekä pidennettyyn oppivelvollisuuteen osallistuvat oppilaat, jos koulumatka on viisi (5) kilometriä tai pidempi ja omavastuuraja kävellen taksi- tai linja-autoreitin varteen on enintään viisi (5) kilometriä.

Kaikki kuljetusoppilaat kulkevat koulumatkan koululaiskuljetuksilla, joko erilliskuljetuksissa tai joukkoliikenteessä. Itsenäisen koulumatkaliikkumisen esteenä ovat koulumatkan pituus sekä tien vaarallisuus.

Alueen joukkoliikennettä voidaan kehittää ja virtuaalipysäkkejä muokata vallitsevien tarpeiden mukaisesti, pysähtymisen turvallisuus huomioiden. Oppilaiden odotusaikojen hillitsemiseksi sekä joukkoliikenteen käytön sujuvoittamiseksi koulun alku- ja loppumisaikoja tulee myös tarkastella.

Joukkoliikennevuorojen kehittäminen ja uusien vuorojen lisääminen alueelle edellyttää ennakoivaa valmistelua. Muutostarpeet tulee olla tiedossa alkuvuodesta, sillä LSL lukitsee maaliskuussa seuraavan talvikauden kaluston ja aikataulut. Mikäli joukkoliikennettä ei voida kehittää/hyödyntää, edellyttää se erilliskuljetusautojen kapasiteetin kasvattamista ja kilpailuttamista, joka sekin edellyttää vähintään puolen vuoden valmisteluaikaa.

Johtopäätös: Koululaiskuljetukset on järjestetty Hollolassa sivistys- ja hyvinvointivaliokunnan vahvistamien koululaiskuljetusperiaatteiden mukaisesti avointa joukkoliikennettä hyödyntäen ja vahvistaen. Vuoden 2026 talousarviossa koululaiskuljetusten menoksi on kirjattu 1,6 miljoonaa euroa.

Linjausesitys: Koululaiskuljetusten toteuttamisessa hyödynnetään ensisijaisesti avointa joukkoliikennettä.

3. Elinvoiman palvelualue

3.1 Joukkoliikenteen ja Hoppa-palveluliikenteen yhteensovittamista jatketaan

Lahden seudun joukkoliikennelautakunta toimii joukkoliikenteessä koko Päijät-Hämeen toimivaltaisena viranomaisena. Lahden kaupunki toimii seudullisena viranomaisena, joka vastaa joukkoliikenteen järjestämisestä.

Hollola siirtyi seudullisen LSL-järjestelmän mukaiseen bruttoliikenteeseen vuonna 2014, kun Lahden seudun joukkoliikenne aloitti toimintansa. Sitä ennen joukkoliikenne järjestettiin nettoliikennemallin mukaan.

Bruttoliikenteessä viranomainen (esim. Lahden seudun liikenne, LSL) suunnittelee liikenteen, määrittää liput ja hinnat sekä saa kaikki lipputulot. Liikennöitsijälle maksetaan ennalta sovittu korvaus liikenteen ajamisesta. Matkustajamäärän riski on viranomaisella.

Nettoliikenteessä liikennöitsijä kerää lipputulot itse ja kantaa suuremman riskin matkustajamääristä. Viranomainen voi maksaa lisäksi korvausta, mutta liikennöitsijän tulot riippuvat osittain asiakkaiden määrästä.

Hollolan kunnan joukkoliikenne perustuu ensisijaisesti Lahden seudun liikenteen (LSL) järjestämään seudulliseen linja-autoliikenteeseen. Kunnan mallissa runkona toimii avoin joukkoliikenne (LSL), osa vuoroista on erityisesti koulupäivien tarpeisiin suunniteltuja koululaisvuoroja. Yhteensovittamalla kunta pyrkii ohjaamaan kuljetusoikeutetut oppilaat käyttämään olemassa olevaa joukkoliikennettä, joka vähentää erillisten kuljetusten tarvetta ja parantaa joukkoliikenteen käyttöastetta. Niillä alueilla, joilla reittiliikennettä ei ole tai sen käyttö ei ole mahdollista, kunta hankkii erilliskuljetukset esimerkiksi henkilöautolla, taksilla tai pikkubussilla.

Hollolan joukkoliikenteen ja koulukuljetusten järjestämisen keskeinen lähtökohta on ollut kustannustehokkuus. Viime vuosina kustannuskehitys on muodostunut yhä suuremmaksi haasteeksi. Liikennöintikustannuksia ovat kasvattaneet muun muassa kalusto-, henkilöstö- ja polttoainekustannusten nousu sekä yleinen kustannustason kasvu.

LSL:n alueella on otettu käyttöön tasataksa, joka tarkoittaa, että lipun hinta on asiakkaalle sama, matkustipa hän lyhyen tai pitkän matkan. Sen lisäksi, että tasataksa on asiakkaalle helpompi käyttää, sillä haetaan myös lisätuloja joukkoliikenteeseen helpottamaan kustannusrakenteen kehitystä.

Haastavaa talouden näkökulmasta on se, että osa joukkoliikenteestä perustuu vahvasti koulumatkaliikenteeseen. Mikäli oppilasmäärät vähenevät tai kuljetustarpeet muuttuvat, yksittäisten vuorojen kustannustehokkuus voi heikentyä. Toisaalta erilliskuljetusten lisääminen kasvattaa kustannuksia merkittävästi verrattuna siihen, että oppilaat voivat hyödyntää olemassa olevaa joukkoliikennettä. Talousarviossa 2026 on arvioitu joukkoliikenteen tuotoiksi 1,1 miljoonaa euroa ja menoiksi 2,7 miljoonaa euroa. Joukkoliikenteen kustannusten odotetaan nousevan merkittävästi vuonna 2027, pitkien palvelusopimusten päättyessä ja uusien sopimusten tullessa voimaan.

Hollolan kunnan järjestämä Hoppa-palveluliikenne täydentää seudullista joukkoliikennettä erityisesti niillä alueilla ja käyttäjäryhmillä, joille tavallinen linja-autoliikenne ei sovellu hyvin (esimerkiksi kauppa- ja terveyspalvelumatkoille). Palvelu on kaikille avointa, mutta se on suunnattu ensisijaisesti ikääntyneille, liikuntarajoitteisille ja muille erityisryhmille. Hoppa-liikenteen

nettovuosikustannukset vuonna 2026 ovat noin 50 t€ (tulot noin 8 t€). Kuluneen vuoden aikana on tehty yhteensä noin 2400 matkaa pääsääntöisesti samojen asiakkaiden toimesta.

Johtopäätös: Strategisesti tarkasteltuna koululaiskuljetukset eivät ole Hollolassa vain sivistyspalvelujen tukipalvelu, vaan myös merkittävä osa kunnan joukkoliikenteen kysyntäpohjaa. Koululaiset muodostavat kunnan sisäisessä joukkoliikenteessä merkittävän käyttäjäryhmän, osa vuoroista on vahvasti koululaispainotteisia. Mikäli oppilasmäärät vähenevät, se voi vaikuttaa joidenkin joukkoliikennevuorojen kannattavuuteen.

Kustannusten nousun myötä nykyinen toimintamalli on tullut aiempaa haavoittuvammaksi. Vaikka koulukuljetusten integrointi joukkoliikenteeseen on edelleen tarkoituksenmukainen perusratkaisu, on järjestelmän taloudellinen liikkumavara kaventunut. Tämä lisää tarvetta tarkastella säännöllisesti reittiverkkoa, kuljetusten yhdistelyä, palvelutasotavoitteita sekä koulukuljetusten ja muun joukkoliikenteen yhteisiä kehittämismahdollisuuksia, jotta käytettävissä olevat resurssit voidaan kohdentaa mahdollisimman vaikuttavasti.

Hoppa-palveluliikenteen kehittäminen ja integrointi joukkoliikenteeseen korostuu kustannuspaineiden kasvaessa.

Linjausesitys: Koulukuljetusten, joukkoliikenteen ja Hoppa-palveluliikenteen yhteensovittamista jatketaan.

3.2 Tukipalvelujen kehittämistyötä jatketaan

Ruokapalvelut

Päivittäin valmistetaan noin 3000 lounasta, noin 650 aamupalaa ja noin 850 välipalaa. Lounasaterian keskihinta on 3,40 euroa. Lisäksi Heinsuon, Hämeenkosken, Kalliolan ja Salpakankaan kouluilla tarjotaan maksullista välipalaa koulun oppilaille.

Ruokahävikin vähentämiseksi koulujen ylijäämäruokaa jaetaan kuntalaisille. Jakelua toteutetaan yhteistyössä seurakunnan ja vapaa-aikapalvelujen kanssa. Hävikkiä on jaettu n. 2 000 kg vuodessa. Koulujen ja päiväkotien linjastoista biojätteeseen päätyy ruokaa n. 18 000 kg vuodessa, joka on n. 30 g / asiakas/vuosi. Hävikin hallinta on haasteellista ennalta arvaamattomien oppilaspoissaolojen vuoksi. Poissaolojen vaihteluväli voi olla 10–100 päivässä, riippuen koulun oppilasmäärästä.

Luomutuotteiden määrää on lisätty EU-komission tavoitteiden mukaisesti, joka on 25 % kokonaisostojen kilomäärästä vuoteen 2030 mennessä. Luomutuotteet ovat kilo/litra hinnaltaan 20–50 % kalliimpia kuin tavallisesti tuotetut. Hintaa on kompensoitu EU:n myöntämällä maito- ja hedelmätuella. Vuonna 2025 luomun tavoite oli 10 %, joka ylittyi ja toteuma oli 17 %.

Ruokapalvelujen kehittämisen painopisteet

- Luomutuotteiden käyttöä jatketaan esimerkiksi maitotaloustuotteiden, hedelmien ja puurohiutaleiden osalta.
- Jokaisella viikolla tarjotaan lasten valitsemia suosikkiruokia.
- Kasvisruokien vaihtelevuuteen, makuun ja proteiinin lähteisiin panostetaan.
- Kasvisruoka on linjastossa tarjolla tasavertaisena vaihtoehtona liha- tai kalavaihtoehdon rinnalla. Tavoitteena on nostaa kasvisruoan osuus 50 %:iin aterioiden määrästä vuoteen 2030 mennessä.
- Paikallisia tuotteita tarjotaan joka viikko.
- Ruokalistat ovat saatavilla myös mobiiliversiona.

- Linjastohävikin parempi hyödyntäminen.

Keittiörakenne

Valmistuskeittiöitä on neljä. Kahdessa keittiössä ruoka valmistetaan talon omaan ruokailuun, ja kahdesta keittiöstä ateriat toimitetaan kylmä- ja kuumakuljetuksina kolmena päivänä viikossa osavalmistuskeittiöihin, jotka sijaitsevat kunnan kouluissa ja päiväkodeissa. Koulurinteen päiväkoti on jakelukeittiö, johon ruoka kuljetetaan joka päivä.

Ruokapalvelujen yksiköt

Koulurinteen aluekeittiö sijaitsee Salpakankaan koulun tiloissa, josta toimitetaan aterioita kymmeneen kohteeseen:
- Nostavan koulu ja päiväkoti
- Herralan koulu ja päiväkoti
- Salpakankaan päiväkoti
- Punavuokko (Salpakangas A-osa)
- Kankaan koulu ja esiopetus
- Satulinnan päiväkoti
- Soramäen päiväkoti
- Pyhäniemen koulu ja esiopetus
- Pyhäniemen päiväkoti
- Koulurinteen päiväkoti, jakelukeittiö – ei omaa lounasvalmistusta

Kalliolan aluekeittiö sijaitsee Kalliolan koulun tiloissa, josta toimitetaan aterioita kahteen kohteeseen:
- Kalliolan päiväkoti
- Kukkilan päiväkoti

Valmistuskeittiöt:
- Heinsuon koulun keittiö (ei kuljetuksia)
- Hämeenkosken koulun keittiö (ei kuljetuksia)

Siivouspalvelut

Siivottavaa pinta-alaa on noin 40 000 neliömetriä, ja siivouksen keskihinta on 0,12 euroa neliömetriltä. Päiväkotien ja koulujen lisäksi siivouspalvelut vastaavat viraston, pääkirjaston, uimahallin, jäähallin, varikon, eläinlääkärin, työllisyyspalvelujen ja vapaa-aikapalvelujen tilojen puhtaudesta. Tilojen siivous ajoittuu pääosin klo 6–21 välille.

Palvelun laadun tulee vastata tilojen käyttötarkoitusta sekä toiminnan edellyttämää puhtaus- ja hygieniatasoa. Puhtaustasot 1–4 määritellään RYL-puhtausluokituksen mukaisesti, ja yleisimmin käytössä oleva taso on 3.

- **Puhtaustaso 1 (Välttävä):** Hyvin harvoin käytettävät tilat tai kohteet, joissa pinnoille sallitaan runsaasti näkyvää likaa.
- **Puhtaustaso 2 (Tyydyttävä):** Esimerkiksi varastot ja arkistot. Pinnoilla saa olla pinttynyttä likaa, ja siivouksen tavoitteena on vain tilan toimivuuden ylläpitäminen.
- **Puhtaustaso 3 (Hyvä):** Yleisin taso toimistoissa, kouluissa ja julkisissa tiloissa. Tiloissa ei saa olla näkyvää irtolikaa eikä häiritsevää kiinnittynyttä likaa.

- **Puhtaustaso 4 (Erittäin hyvä):** Vaativat tilat, kuten sairaalat, laboratorio- ja elintarviketilat, uimahalli. Vaaditaan täydellistä tai lähes täydellistä puhtautta ja hygieenisyyttä.

Elinvoiman palvelualueen lausunto palvelusuunnitelmaan liittyvistä kohteista on annettu valiokunnassa 24.3.2026 § 50. Jos eteneminen toteutuu siten, että Nostavan päiväkoti ja koulu säilytetään, Herralan päiväkoti ja koulu lakkautetaan, Koulurinteen päiväkoti lakkautetaan, Pyhäniemen päiväkoti siirretään Pyhäniemen koululle, Kalliolan päiväkoti siirretään Kalliolan koululle ja Heinsuon koulusta tehdään 0–9 lk koulu, niin ruoka- ja siivouspalveluiden henkilökunnan tarve on 4,5 henkilötyövuotta vähemmän.

Henkilöstön määrän tarve on riippuvainen em. kohteiden muutosajankohdasta. Lähtökohtaisesti hyödynnetään eläköitymisiä, mutta irtisanomisilta ei vältyttäne. (Katsottava eläköitymisajankohdat.)

Siivous- ja ruokapalveluiden menot vuoden 2026 käyttötaloussuunnitelmassa on 4,4 miljoonaa euroa. Siivouspalveluiden osuus on noin 1,2 miljoonaa euroa ja ruokapalveluiden 3,1 miljoonaa euroa.

Käyttösuunnitelmassa on siivouksen kokonaiskustannukset €/siiv.m2 / pv 0,13 € ja kouluaterian keskihinta 3,41 euroa.

Johtopäätös:

Ruoka- ja siivouspalvelut toteutetaan kattavasti ja kustannustehokkaasti koko kunnan alueella. Mikäli palveluverkkoon tehdään muutoksia, ruoka- ja siivouspalvelut sopeutetaan vastaamaan palvelumuutoksia.

Linjausesitys: Ruoka- ja siivouspalvelut jatkuu kunnan omana toimintana, jatkuvan kehittämisen periaatteita noudattaen ja palveluverkon edellyttämässä laajuudessa.

3.3 Kaavoitus ja tonttituotanto vastaa tonttikysyntään

Hollolan kunnan strategisessa yleiskaavassa on osoitettu kunnan keskeiset taajamat ja niiden kasvualueet. Salpakankaan alueen lähivuosien kasvu ja laajennus sijoittuu Hirvimäen pientaloalueelle. Lisäksi keskustassa on kerrostalotonttireserviä pidemmälle aikavälille niin kunnan omistamilla tonteilla kuin yksityisten omistuksessa.

Salpakankaan pidemmän tulevaisuuden pääkasvusuunta on Nostava, minne tavoitellaan ensivaiheessa radan länsi-luoteispuolelle noin 7 000 asukkaan asemataajamaa, uuden tavoiteltavan henkilöliikenneaseman yhteyteen. Kolmas keskeinen kasvualue on Vesikansan Kukkilan alue, missä on Salpakankaan lisäksi hyvä pientalotonttikysyntä. Pidemmän aikavälin mahdollistava, vielä selvityksen alla oleva kasvualue on Miekkiö.

Lähivuosien tonttikysyntä suuntautuu Salpakankaan Hirvimäkeen ja Vesikansaan. Hirvimäessä markkinoinnissa olevia tontteja on 28 kpl ja laajennusalueen asemakaavoitus käynnistymässä. Vesikansassa on syksyllä 2025 avattu uusi pientaloalue, mistä ensimmäisellä hakukierroksella haettiin 15 omakotitonttia ja vapaana tällä hetkellä 21 tonttia. Lisäksi Vesikansan Tasatarhassa on 4 tonttia. Vesikansaan on hyväksytty ja lainvoiman saanut uusi

Vähäselänojan pientaloalueen asemakaava ja lisäksi hyväksytty Norolanpellon (ei lainvoimainen) pientaloalueen asemakaava.

Nostavan Kyyhkylän alueelle on myös valmistelussa kaksi pientaloalueen asemakaavaa.

Kun tarkastellaan investointiohjelmassa vuodesta 2025 vuoteen 2035 edellä mainittuja kaavahankkeita, on tonttireserviä seuraavasti:

- Salpakangas: 60 omakotitonttia, 16 rivitalotonttia
- Vesikansa: 80 omakotitonttia, 10 rivitalotonttia
- Nostava: 80 omakotitonttia, 8 rivitalotonttia

Näiden lisäksi kunnalla on tonttitarjontaa pienemmissä taajamissa. Tonttikysyntä painottuu Salpakankaalle ja Vesikansaan vaikka tonttitarjontaa on myös Herralan, Hämeenkosken ja kirkonkylän alueilla runsaasti. Nostavalla ei tällä hetkellä ole tontteja, mutta pientaloasumisen asemakaava (Kyyhkylä I) on käsittelyssä vuoden 2026 aikana. Kerrostalohankkeita on ollut noin viiden vuoden välein ja niihin vaikuttaa voimallisesti yleinen markkinatilanne.

Vuonna 2025 myytiin 3 tonttia ja vuokrattiin 22 tonttia. Vapaana kunnalla on 120 tonttia. Viimeisten viiden vuodan aikana myönnetyissä rakennusluvissa on ollut asuntoja 26–112 kappaletta, suurimmat luvut liittyvät rivi- tai kerrostaloihin myönnettyihin lupiin. Vastaavasti valmistuneita asuntoja on ollut vuosittain 28–82.

Aikaisemmin elinvoimavaliokunnan lausunnossa 24.3.2026 § 50 on Kyyhkylä I alueen toteutuessa arvioitu, että Nostavan kouluun tulisi 6–10-vuotiaita oppilaita lisää 10–17 lasta 5 vuoden kuluttua tonttien luovutuksesta. Arvio perustui Tasatarhan alueella toteutuneeseen tilanteeseen, jossa keskiarvona laskettuna on 0,46 kouluikäistä lasta/asunto. Arvion mukaan ensimmäisessä Kyyhkylän vaiheessa olisi maksimissaan 22 asuinpientalotonteille sijoittuvaa asuntoa ja 16 omakotitaloa.

Johtopäätös:

Kunnalla on tonttitarjontaa eri puolilla kuntaa. Kysyntä on painottunut vahvasti Salpakankaan ja Kalliolan koulujen lähialueille. Kunnan kaavoitusta on kehitetty kysyntälähtöisesti. Kun lapsiperheiden määrä samoin kuin lasten määrä on vähentynyt nopeasti, myös omakotitonttien kysyntä on vähentynyt. Tiilikankaan entisen koulun tontille on mahdollista kaavoittaa rivitaloasumista, mikä uudistaisi Tiilikankaan asuntotarjontaa poikkeuksellisen vetovoimaisessa ympäristössä, josta Heinsuon kouluun on suorinta reittiä vain 1–2 kilometrin matka.

Linjausesitys: Kunta tarjoaa tontteja kaikkien koulujen lähialueilta lapsiperheille. Kaavoitusta toteutetaan kysyntälähtöisesti kunnan omistamille maa-alueille.

3.4 Kunta tarjoaa käyttäjille terveelliset ja kustannustehokkaat tilat

Kunnan omistuksessa on 47 rakennusta, yhteensä 75 9667 brm², keskimääräinen kuntoluokka 79,1 %. Korjausvelka noin 4,4 M€. Kunnan omistamien rakennusten ylläpitokustannukset ilman vuokrakustannuksia vuonna 2025 olivat n. 5 milj. Euroa.

Rakennusten korjaus- ja investointitarpeita vähennetään yhdistämällä toimintoja samoihin rakennuksiin ja myymällä tyhjäksi jääviä rakennuksia

Terveellinen ja tila- ja kustannustehokas toimintaympäristö lapsille ja nuorille

Kevään 2026 kyselyssä (vastaajia 761) huoltajat (88,7 %) pitivät tärkeimpänä sitä, että oppilailla on terveellinen ja monipuolinen oppimisympäristö.

Hollolan Tilapalvelu Oy vastaa operatiivisesta kiinteistöhallinnasta, ylläpidosta, rakennuttamisesta, tilatiedon tuotannosta ja kiinteistösalkutuksesta.

Ajantasainen tilatieto sekä valtakunnalliset vertailut mahdollistavat korjausvelan hallinnan, kustannusseurannan ja tilatehokkuuden parantamisen.

Kiinteistöjen kunnossapito perustuu pitkäjänteisiin rakennuskohtaisiin investointi- ja PTS-suunnitelmiin, joilla turvataan rakennusten tekninen kunto, turvallisuus, terveelliset tilat ja energiatehokkuus. Investointi- ja PTS- suunnitelmasta muodostuu vuosittain työohjelma, jonka elinvoimavaliokunta ja yhtiön hallitus hyväksyvät yhtiön toteutettavaksi.

Työohjelman ulkopuolella toteutetaan tarvittaessa sisäilmaan liittyviä kuntokartoituksia. Vuonna 2025 toteutettiin työohjelman ulkopuolella Polygon Oy:n toimesta sisäilmakorjaussuunnitelma Herralan, Nostavan ja Pyhäniemen kouluille. Sisäilmakorjausten yhteenvetoa on käsitelty elinvoimavaliokunnan lausunnon yhteydessä keväällä 2026.

Kaikki rakennuksiin kohdistuvat sisäilmailmoitukset käsitellään tapauskohtaisesti asiantuntijoista koostuvassa sisäilmatyöryhmässä sisäilmahaitan käsittelyn prosessikaavion mukaisesti. Sisäilmatyöryhmä on hyväksynyt Prosessikaavion sisäilmahaitan käsittelystä 16.10.2025 kokouksessaan.

Päätöksiä ohjaa toimitilaohjelma

Valtuusto on hyväksynyt 11.5.2026 toimitilaohjelman, jonka periaatteiden mukaisesti kunnan tiloja ylläpidetään ja kehitetään pitkäjänteisesti ja vastuullisesti. Hollolan toimitilaohjelmassa keskeiset viisi perustelua tilojen tiivistämiselle ja tilatehokkuuden parantamiselle:

- olemassa olevat tilat hyödynnetään ensisijaisesti
- väestökehitys edellyttää palveluverkon ja tilamäärän sopeuttamista
- tilatehokkuus on yksi ohjelman nimenomaisista tavoitteista
- kustannustehokkuus ja korjausvelan hallinta edellyttävät pienempää tilakantaa
- uusia tiloja hankitaan vain pitkäaikaiseen tarpeeseen

Kunnan tulee vastata muuttuvaan palvelutarpeeseen hyödyntämällä nykyisiä tiloja tehokkaammin, keskittämällä toimintoja, vähentämällä ylimääräisiä neliöitä ja kohdentamalla investoinnit vain aidosti tarpeellisiin tiloihin.

Elinvoimavaliokunta on lausunnossaan 24.3.2026 § 50 tarkastellut palvelusuunnitelman kohteiden perustiedot ja muutostarpeet, joita on käsitelty yksityiskohtaisesti liiteaineiston pohjalta. Kunnan taloushallinto on tehnyt yhteenvedon arvioitujen muutosten käyttötalous- ja investointivaikutuksista:

	Toiminta	**Poistot**	**Alaskirjaus**	**Investointien muutos (+ = vähennys)**	
Herrala	390 000	90 000	-765 000	720 000	
Nostava	-75 000	-10 000	0	-200 000	Koulukuljetus -40.000, joukkoliikenne -35.000
Koulurinne	185 000	0	0	0	
Kalliolan päiväkoti	145 000	65 000	-444 000	185 000	
Kalliolan koulu	-40 000	0	0	(600 000)	Huom LEASING koulu ei suora investointi
Pyhäniemen päiväkoti	125 000	15 000	-150 000	200 000	
Pyhäniemen koulu	0	-13 333	0	-200 000	
Heinsuon koulu	-31 000	0	0	(500 000)	Huom LEASING koulu ei suora investointi
Tuen järjestäminen	225 000	0	0	0	
Opetustuntien vähenemä	180 000	0	0	0	
Vaativa esiopetus Kangas	175 000	0	0	0	
Arvioidut kohteet	**1 279 000**	**146 667**	**-1 359 000**	**705 000**	
		Sis Leasing koulut->		**-395 000**	**sis leasing koulut**
Herrala-Nostava ei muutosta	-315 000	-80 000	765 000	-520 000	
Heinsuo ei muutosta	31 000	0	0	500 000	
POHJAESITYS	**995 000**	**66 667**	**-594 000**	**290 000**	
		Sis Leasing koulut->		**-310 000**	**sis leasing koulut**

Johtopäätös: Elinvoiman palvelualueen osalta taloudelliset vaikutukset näkyvät talousarviossa siten, että vuokratuotot poistuvat ja vastaavasti toimintaan liittyvät suorat kustannukset ruoka- ja siivouspalveluissa ja kiinteistöjen ylläpidossa ja korjauskustannuksissa laskevat tai poistuvat. Investoinnit keskittyvät kiinteistöihin, joissa toimintaa on tarkoituksenmukaista jatkaa. Linjausesityksen mukaisesti poistotaso vähenee 0,07 milj. euroa/vuosi, kertaluonteinen alaskirjaus on 0,6 milj. euroa ja investointivähenemä 0,3 milj. euroa. Toiminnallisen tuloksen parannus on noin 1,1 milj. euroa/vuosi, ilman kertaluonteisia alaskirjauksia.

Linjausesitys: Kunta tarjoaa käyttäjille terveelliset, tila- ja kustannustehokkaat tilat hyväksytyn toimitilaohjelman mukaisesti.

4. Palvelusuunnitelmaan liittyvä valtuustoaloite ja toimenpidealoite

4.1 Keski-Hollolan elinvoima ja tulevaisuus -aloite

Valtuuston kokouksessa 16.6.2025 jätettiin valtuustoaloite "Keski-Hollolan elinvoima ja tulevaisuus". Valtuuston päätösten täytäntöönpanopäätöksessä kunnanhallitus päätti 23.6.2026 § 168, että aloite käsitellään osana laajempaa palveluverkkotarkastelua (varhaiskasvatuksen- ja perusopetuksen palvelusuunnitelmaa).

Valtuustoaloite liitteenä.

Kohta 1: lausunto Keski-Hollolan elinvoiman nykytilasta ja kehityksestä

Määritelmä Keski-Hollolasta on epämääräinen. Aloitteessa viitataan Tiilipuiston, Tiilikankaan, Soramäen, Työtjärven ja Hälvälän alueisiin. Myös Tiilijärvi ja Kankaantila kuuluvat entisen vt 12 pohjoispuolisiin alueisiin. Yhteistä näille kaikille alueille on läheinen etäisyys Salpakankaan palveluista sekä läheinen yhteys Tiirismaan alueen luontoreitistöille. Asuinalueet ovat rakentuneet keskusta-alueen neljän pienen järven ympärille, mikä on luonut asuinympäristöistä houkuttelevia ja viihtyisiä.

Lahden alueen kasvu heikkeni jo 1990-luvun alussa. Selkeä taitekohta pientalovaltaisen kysynnän osalta on ollut finanssikriisi ja sen mukanaan tuoma työelämämurros ja syntyvyyden lasku.

Hollolan ja Lahden välillä on erittäin vilkas kaksisuuntainen muuttoliike (800/750 asukasta/vuosi). Kyse ei ole niinkään muuttotappiosta kuin jatkuvasta asuntomarkkina- ja elämäntilannemuutosta:

- Lahdesta muutetaan Hollolaan erityisesti lapsiperhe- ja omakotitalovaiheessa.
- Hollolasta muutetaan Lahteen muun muassa opiskelun, työpaikkojen, palveluiden ja asumismuodon muutosten vuoksi.
- Nettovaikutus Hollolalle on ollut pitkällä aikavälillä melko pieni suhteessa muuttajien kokonaismäärään.

Uusien asuinalueiden avaaminen lähelle jo olemassa olevia palveluja on haastavaa, koska asuinalueet on tiiviisti rakentuneet ja Salpakankaan alue on laajenemista rajoittavien toimintojen ympäröimänä.

Salpakankaan palvelujen etäisyys asuinalueista on lyhyt, mikä on mahdollistanut keskeisten julkisten ja yksityisten palvelujen hyvän saavutettavuuden. Saavutettavuutta kunta on myös parantanut panostamalla merkittävästi joukkoliikenneyhteyksiin.

Valtuuston kokouksessa 8.12.2025 jätettiin valtuustoaloite koskien Hollolan veto- ja pitovoiman kehittämistä. Elinvoimavaliokunta on antanut lausunnon 28.4.2026 ja sivistys- ja hyvinvointivaliokunta 15.4.2026, jonka lausunnossa todennut mm. seuraavaa:

- Sivistys- ja hyvinvointipalvelujen osalta keskeiset veto- ja pitovoimatekijät liittyvät kuntalaisten perustarpeisiin eri elämänvaiheissa. Hyvinvointia tukevat palvelut vähentävät korjaavien palvelujen tarvetta ja lisäävät asukkaiden kokemaa turvallisuutta ja luottamusta. Lisäksi vetovoimaan vaikuttaa monipuoliset vapaa-ajan ja harrastamisen mahdollisuudet, mutta merkityksellistä ei ole yksittäisten palvelujen maksuttomuus, vaan kokonaisuuden laatu, saavutettavuus ja jatkuvuus.

- Kunta, jossa asukkaat kokevat kuuluvansa yhteisöön ja voivat vaikuttaa, sitouttaa väestöä pitkäjänteisesti. Veto- ja pitovoimaa on tarkoituksenmukaisinta vahvistaa kehittämällä kokonaisvaltaisesti sivistys- ja hyvinvointipalvelujen laatua, saavutettavuutta ja ennakoitavuutta. Elinvoima rakentuu pitkäjänteisistä panostuksista peruspalveluihin, jotka vastaavat kuntalaisten todellisiin tarpeisiin ja tukevat hyvää arkea kaikissa elämänvaiheissa.
- Valiokunta katsoo, että keskeisiä tekijöitä ovat laadukas varhaiskasvatus ja koulutus, kattavat peruspalvelut, hyvät liikenneyhteydet, sujuva kaavoitus sekä aktiivinen vapaa-ajan tarjonta ja turvallinen elinympäristö.
- Lausunnon lopussa todetaan, että Hollolassa varhaiskasvatuspaikan saa nopeasti ja usein huoltajan toivomalta alueelta. Meillä on terveet ja turvalliset oppimisympäristöt sekä laadukkaat oppimisen tuen palvelut.

Kohta 2: Keski-Hollolan oppilaspaikkojen tarpeesta ja eri kouluratkaisuista

1.8.2025 lähtien Keski-Hollolan perusopetuksen oppilaat ovat ohjautuneet Salpakankaan tai Heinsuon kouluihin. Hälvälän koulu on lakkautettu 1.8.2023 ja Tiilikankaan koulu 1.8.2025. Hälvälän entinen koulurakennus on myyty. Tiilikankaan koulun B-osa on toiminut Kankaan koulun väliaikaisena väistötilana alkusyksyyn 2026. Tämän jälkeen koulu puretaan. Koulun kokonaisvaltaisen peruskorjauksen kustannukset arvioitiin n. 6 miljoonaksi euroksi. Investointia ei pidetty laskevan syntyvyyden ja laskevien oppilasmäärien pohjalta perusteltuna. Kankaan kilpailutetun ja vakuutusrahoilla maksetun moduulikoulun 2300 m2 hinta on 6,1 miljoonaa euroa. Tilat ovat vain noin puolet Tiilikankaan koulun tiloista; ne eivät sisällä mm. liikuntasalitiloja.

Kohta 3: Keski-Hollolan 5–9 luokkalaisten oppilaiden koulupolun selkeyttäminen

Kunnanhallitus on kokouksessaan 13.1.2025 päättänyt, määritellessään Tiilikankaan koulun oppilaiden lähikoulua, että Tiilikankaan koulun oppilaat siirretään Salpakankaan koululle ja Salpakankaan koululta siirretään viranhaltijapäätöksellä tarvittava määrä Heinsuon koulua lähinnä asuvia oppilaita Heinsuon kouluun pyrkien säilyttämään opetusryhmät, jotta asianmukaiset ja turvalliset tilat pystytään kaikille oppilaille ja henkilökunnalle takaamaan.

Ratkaisu on aiheuttanut tyytymättömyyttä, heikentänyt lasten arkea ja hyvinvointia epäyhtenäistämällä koulupolkua ja tekemällä siitä vaikeasti ennakoitavaa.

Johtopäätös:

Keski-Hollolan elinvoimaa ja tulevaisuutta voidaan vahvistaa parhaiten siten, että kunta kykenee tarjoamaan ja kehittämään varhaiskasvatus- ja peruskoulupalveluja kokonaisvaltaisesti laadukkaasti, saavutettavasti ja ennakoitavasti, kunnassa on hyvät liikenneyhteydet, sujuva kaavoitus, aktiivinen vapaa-ajan tarjonta, turvallinen elinympäristö ja terveet tilat ja laadukkaat oppimisen tuen palvelut.

Linjausesitys: Keski-Hollolan ja koko kunnan elinvoimaa voidaan sivistys- ja hyvinvointipalvelujen osalta parhaiten vahvistaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluja kokonaisvaltaisesti kehittäen ja turvaten oppilaille mahdollisimman ehyt, ennustettava ja turvallinen koulupolku.

4.2 Kyläkoulustrategia- toimenpidealoite

Valtuuston kokouksessa 19.5.2025 § 20 "Paimelan koulun ylläpito ja käyttö" asian jatkovalmisteluun palauttamista koskeneen päätöksen jälkeen, valtuusto hyväksyi yksimielisesti hallintosäännön §104 mukaisen toimenpidealoitteen asiaan liittyen. Toimenpidealoitteen mukaisesti kunnalle tulee laatia kyläkoulustrategia.

Kyläkouluja ei voi tarkastella irrallisena muusta varhaiskasvatuksen ja opetustoimen palvelusuunnitelmasta. Siksi kyläkoulustratgia-toimenpidealoite on liitetty osaksi laajempaa tarkastelua.

Kyläkoulun määritelmänä on pieni oppilasmäärä, yhdysluokkaopetuksessa opettaja toimii vähintään kahden vuosikurssin opettajana samanaikaisesti ja koulun sijainti harvaan asutulla alueella tai maaseudulla.

Tämän määritelmän mukaan Hollolassa on toiminnassa tällä hetkellä neljä kyläkoulua:

- Herralan koulu
- Hämeenkosken koulu
- Nostavan koulu
- Pyhäniemen koulu

Avainasemassa kyläkoulujen säilymisen osalta on riittävät asiakasmäärät eli palvelutarve. Palvelutarvetta haja-asutusalueilla on vähentänyt paitsi yleinen syntyvyyden aleneminen myös monet muut tekijät. Rakennusluvista 2/3 myönnetään asemakaava-alueille.

Valtioneuvoston maaseutupoliittisen selonteon mukaan maaseutukuntien muuttotappio väheni koronapandemian aikana useissa maaseutukunnissa, erityisesti harvaan asutun maaseudun kunnissa mutta Venäjän hyökkäyssodan, energiakriisin ja nousseiden asumis- ja liikkumiskulujen myötä muuttoliike on jälleen voimistunut suurimpiin kaupunkeihin, kuten aikaisempina taloudellisen taantuman vuosina (1990-luvulla ja 2010-luvulla).

Tilastokeskuksen vuoden 2021 ennusteen ja kunnittaisen taajama-asteen trendiennusteen perusteella vain kymmenen prosenttia väestöstä asuu haja-asutusalueilla vuonna 2050, joten muutos tulee olemaan merkittävä, mikäli trendi jatkuu.

Valtioneuvoston maaseutupoliittisen selonteossa on käyty läpi maaseudun haasteita. Nuorten ja naisten muuttoalttius sekä työikäisten määrän väheneminen haastavat myös tulevaisuudessa luonnollisen väestönlisäyksen mahdollisuutta maaseudulla. Nuorten arjen kokemukset vaikuttavat kotiseutusuhteeseen, joka elää ja muuttuu ajassa. Kuulumisen kokemuksen merkitys on keskeinen. Kuulumisen kokemus on monikerroksinen, ylisukupolvinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja materiaalinen. Keskeistä on se, millä tavalla nämä yhdistyvät. Kotiseutusuhteen siteiden oheneminen ja vähittäinen irrottautuminen näkyy kritiikkinä alueelliseen kehitykseen yleensä, työ- ja opiskelumahdollisuuksien puutteisiin, paikkakunnan sosiaalisten ympyröiden ahtauteen, paikallisiin sukupuoliroolien ylläpitämiseen, vanhakantaisiksi pidettyihin asenteisiin ja paikallisiin tapoihin. Maaseutua arvostetaan paikkana ja toisaalta vieraannutaan voimissa olevista elämäntavoista ja ylläpidetyistä sosiaalisista reunaehdoista.

Koulutuksen ja työllistymisen lisäksi nuorten elämänpolkuihin vaikuttaa moni muu tekijä, johon kytkeytyvät vahvasti yhteisö ja asenteet. Koulutus – sen saatavuus ja saavutettavuus – on todettu merkittävimmäksi maaseutualueiden nuorten elämänpolkua muokkaavaksi tekijäksi. Nuorilla on hyvin erilaiset resurssit vastata liikkumisvaateeseen. Moni nuori haluaisi asua maaseutumaisessa

ympäristössä tulevaisuudessakin, asumista siellä ei kuitenkaan koeta realistisena vaihtoehtona elämäntilanteeseen nähden.

Vaikka edellä kuvattu kehitys vauhdittaan kuntien eriytymiskehitystä, maaseutualueiden kannalta positiivisten skenaarioiden toteutuessa väestönkasvukin on mahdollista. Koska lapsiperheiden määrä kokonaiskuvassa on vähentynyt merkittävästi, tarkoittaa se kuitenkin sitä, että myös potentiaalisten lapsiperhemuuttajien määrä on harventunut.

Kyläkouluilla on kiistämättä laajempi merkitys kylän asukkaille. Tutkimusten perusteella ne ovat usein sekä palvelu, yhteisöllinen kohtaamispaikka että elinvoimatekijä.

Kyläkoulujen keskeisin tehtävä on lakisääteisten opetuspalvelujen järjestäminen. Kaikki lakisääteiset palvelut edellyttävä kuitenkin riittävää määrää käyttäjiä. Mikäli käyttäjäkunta supistuu, kiinteiden kustannusten osuus nousee usein moninkertaiseksi/oppilas suhteessa isompiin kouluihin. Käyttökustannusten lisäksi on katettava investointikustannukset ja varauduttava erilaisiin järjestelyihin, mikä voi olla opettajalle haastavaa suunnittelun, yksilöllisten tuen tarpeiden ja tasoerojen näkökulmasta.

Kun kunnan resurssit niukkenevat ja suurimmalta palvelusektorilta joudutaan tekemään säästöjä, joudutaan kysymään, onko oikeudenmukaista säästää ja leikata tuen tai opetuksen palveluja, jotta pienemmät koulut säilyvät ? Loppujen lopuksi kysymys on poliittisesta arvovalinnasta. Jossain vaiheessa oppilasmäärä, tukitarpeet ja resurssit ylittävät sen, mitä yhdysluokkapedagogiikalla voidaan enää laadukkaasti toteuttaa. Tällöin tukeutuminen arvovalintaan peittää alleen merkittäviä piilokustannuksia. Oppilasmäärälle tai investointitarpeelle tulisi vähintäänkin asettaa rajat, jotka laukaisevat säilyvyystarkastelun pienissä yksiköissä.

Kyläkoulujen säilyminen elinvoimaisina ei yleensä ratkea yhdellä toimenpiteellä. Toimenpiteitä, joita kunnissa on erityisesti toteutettu:

- monitoimirakennus: päiväkoti, esiopetus ja perusopetus samoissa tiloissa (sisältyy esitykseen),
- kaavoittamalla uusia omakotitontteja,
- markkinoimalla kylää lapsiperheille,
- kehittämällä valokuitu- ja etätyömahdollisuuksia.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelusuunnitelma sisältää esityksen kyläkoulujen muuttamisesta kohti varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen yhteisiä tiloja, mikä osaltaan tukee monitoimirakennus-tavoitetta.

Kunnalla on myymättömiä tontteja jokaisessa koulujen lähiympäristössä, mutta kysyntä on heikkoa tai sitä ei ole lainkaan. Nostavan pienasumisen alueen kaava on parhaillaan käsittelyssä. Alue toimii myös pilottikohteena; kyetäänkö maaseutumaisempaan ympäristöön keskuksen lähiympäristöön houkuttelemaan uusia asukkaita. Hämeenkosken koulun viereinen alue on kaavoitettu pientaloasumiselle, mutta kysyntää tonteille ei ole ollut kampanjasta huolimatta. Ei myöskään Pyhäniemen koulun lähiympäristössä (Paakkunaisen alue) oleville tonteille.

Haja-asutusalueelle rakentuu vuosittain keskimäärin 5 omakotitaloa. OK-talojen rakentaminen on koko maan mittakaavassa vähentynyt merkittävästi. Syitä on lukuisia, mutta keskeiseksi syyksi on noussut myös se, että rahoituslaitokset ovat vakuusarvojen alenemisen vuoksi kiristäneet antolainakriteerejä. Nuoret perheet arvostavat asuinpaikan viihtyvyyttä, hyviä ja hyviä

kulkuyhteyksiä koulujen läheisyyden lisäksi. Kylän yhteisöllisyyden rakenteilla on kuitenkin jopa suurin merkitys uusien asukkaiden viihtyvyyteen.

Kunta on toteuttanut tonttikampanjoita ja kunnan sivustolta löytyy suoraan linkin takaa tiedot kaikista vapaista tonteista. Vaikuttava markkinointia saadaan aikaan enää harvoin julkisen toimijan toimesta, vaan avainasemassa ovat asukkaiden oma viestintä; tällöin viesti koetaan suodattamattomaksi ja autenttiseksi kunnan ”hehkutuksen” sijaan.

Hollolan kunnan pinta-ala on laaja. Valokuituyhteyksien laatu vaihtelee kunnan eri osissa. Viime vuosina operaattorit ovat lähteneet toteuttamaan investointeja myös keskuskaupunkeja laajemmalle alueelle. Näin kuituyhteyksiä on tarjottu markkinaehtoisesti mm. Salpakankaan asuinalueille, Hämeenkosken keskustan alueelle ja Vesikansan alueelle. Herralaan on vedetty valokuituyhteys asukkaiden omatoimisuuden kautta (osuuskunta). Laaja-alaista, kunnan rahoituksella toteutettavaa kylien kuituverkkoyhteyksien toteutusta on pidetty kunnan voimavarat huomioon ottaen epärealistisena. Se ei kuitenkaan poissulje mallia, missä kunta on kumppanina kylän omatoimisuuden pohjalta syntyvässä toteutusmallissa.

Hämeen alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa 2023–2027 on todettu, että elinvoima kumpuaa paikallisuudesta – alueen ihmisistä lähtevistä aloitteista ja paikallisista toimintakulttuureista, joiden vahvistaminen on myös ohjelmatyön ytimessä.

Varhaiskasvatuksen ja opetuksen säilymistä kylillä tukee kylien omaehtoinen kehittämistoiminta. Esimerkkien pohjalta ne kylät, jotka ovat kyenneet profiloitumaan ja viestimään tehokkaasti ovat myös kyenneet houkuttelemaan uusia asukkaita.

Lähteet
Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko (Valtioneuvoston julkaisuja 2026:7)
Hämeen alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027

Johtopäätökset:
Kyläkouluja voidaan vahvistaa kunnan toimesta varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tiloja yhdistämällä.

Nykyisessä toimintaympäristössä julkisella toimijalla on käytössä vain vähän keinoja houkutella asukkaita tai osoittaa taloudellisesti merkittäviä resursseja kylien elinvoimaan. Elinvoima lähteekin ennen kaikkea aktiivisista asukkaista, paikallisista toimintakulttuureista ja vahvasta yhteistoiminnasta.

Kunta tukee kylien kehittämissuunnitelmia ja -toimenpiteitä, yrittäjyyttä ja hankkeita leader-toiminnan kautta. Lähtökohtana on kylien vahva sitoutuminen ja omatoimisuus.

Linjausesitys:

Valtuusto sitoutuu tuottamaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluja myös kylillä, mikäli niille on riittävää kysyntää.

(Linjauksen 1.2 mukaisesti kunnan palvelujen käyttöä ja tarvetta sekä sen pohjalta palveluverkkoa arvioidaan valtuustokausittain. Toimintaympäristön ennakoimattomat muutokset tai yllättävät investointitarpeet voivat edellyttää uudelleenarviointia).